

Tã Yēsũ ní I'daá Yũwánĩ ní sǐ rĩ Tã búkũ rĩ vé rĩ ã ũlũngará

Búkũ 'dĩri Yũwánĩ Yēsũ vé 'bá áyúáyũ rĩ sǐ nĩ, sǐ sěe kánísã ézĩrĩ rĩ pi ní, ĩri ri kánísã 'dĩ'bée ndre nĩ. Cápĩtã 2-3 agá, sǐ kòkòbĩ àndiándi sěe kánísã ézĩrĩ 'dĩ'bée ní céré, 'yo kòpi ní kĩnĩ, kòpi ã újákí ẹsì ívé ũnjĩkãnyã agásĩ. Ímbá kòpi kĩnĩ, ã riki dō kòpi ọcçũ 'dĩni drããsiyã, lě kòpi ã áwíkí adrii átí'bá Múngú vé ni, kòpi ã adrikí ũkpó ũkpó ívé ẹ'yĩngará agá. Cápĩtã 4-22 agá, Yũwánĩ ũlũ tã 'í ní ndree índrĩlĩkĩ agá rĩ pi. Índrĩlĩkĩ rĩ pi i'dakí ũkpō Múngú vé rĩ, ãzini dĩngará Múngú vé rĩ. Índrĩlĩkĩ rĩ agá 'daá, Múngú i'da ívé jĩkó 'bá vũ drĩgé nǔgó rĩ pi ní ũnjĩkãnyã 'ozú rĩ vé tã. I'da lẹtĩ Kúrísitō ní ímúzá ũkpō ũnjĩkãnyã vé rĩ ndězú rĩ vé tã, ãzini ĩri ní ímúzá tã lịzú 'bá tã áda rĩ gã'ba sǐ rĩ pi drĩgé rĩ vé tã. Kúru Múngú ri ímú vũ nōri iza rá, ĩri gō vũ ú'dí ni gbi. 'Bá ẹsì 'bã'bée Kúrísitō drĩgé rĩ pi, kòpi ímú adri ĩri be trų vũ ú'dí rĩ agá mụzú nyonyo.

¹ Tã ĩ ní sǐ búkũ nōri agá rĩ pi, Múngú sěe kú Yēsũ Kúrísitō drĩgé, Yēsũ Kúrísitō ẽ i'da rí tã ímúpi 'i ngaápi mbělēṅá 'dĩri ívé átí'bá rĩ pi ní. Yēsũ Kúrísitō ní mālāyíkã ĩpězú ímúzá tã rĩ i'dazú ívé átí'bá Yũwánĩ ní.

² Yũwánĩ ũlũ tã ĩ ní i'daá 'í ní ndree 'dĩ'bée ãrěvú céré. ũlũ ú'dúkọ Múngú vé rĩ, ãzini tã Yēsũ Kúrísitō ní átá rĩ.

³ 'Bá riipi tā ĩ ní ũlũú ímụ'ba 'i nga'ba drĩdrĩ 'dĩlé, ĩ ní sǐ 'dĩri lǎápi rá, yĩpi rá, āzini tā ni 'duúpi ngaápi rá rĩ, ĩri tǎkíri ísụ rá. Lókí tā 'dĩri ní ímúzú 'i ngazú rĩ ícá ĩnyinǎ gí.

Yūwánĩ sē mōdó kǎnísǎ ézĩrĩ rĩ pi ní

⁴ Ma Yūwánĩ 'i, á sǐ kōkōbị 'dĩri sēé 'bá Yēsũ ri ẹ'yĩ'ba gí kǎnísǎ ézĩrĩ āngũ Ẹzĩyǎ vé rĩ agá rĩ pi ní.

Ẹsị múké āzini tǎkíri íngápi Múngú adriipi ínogósị anigé, āndrũ anigé, úmvúlésĩ ímụpi rĩ vúgá, āzini íngápi índrí ézĩrĩ adri'ba ĩrivé lúpá ẹndrẹti gé rĩ pi* vúgá,

⁵ āzini íngápi Yēsũ Kúrísító ụ'dụ céré riipi tā áda Múngú ní ẹzị rĩ 'duúpi ngaápi, tā ni ũlũúpi 'ba rĩ pi ní, í'dópi íngápi gōó ídri rú drĩdrĩ 'ba ũdrǎ'ba gí rĩ pi āsámvú gé sǐ, úripi 'bǎgú rú 'bǎgú vũ drĩgé nōgó rĩ pi drĩgé rĩ vúgá rĩ, ā adri ĩmi be.

Yēsũ Kúrísító lē 'bá rá, ọyụ 'bá 'bávé ũnjĩkǎnyǎ agásĩ ívé ārí dǎápi rĩ sǐ.

⁶ Yēsũ ku nóni mǎlũngǎ rĩ 'bá drĩgé, 'bá ní nóni adrizú āní atala rú, 'bá ní rizú ẹzị Ẹtẹpi Múngú vé rĩ ngazú nǒ. Dịngará pọwụpọwũ Yēsũ Kúrísító vé rĩ, āzini ũkpō ĩrivé rĩ ā adri mụzú nyonyo! Āmīnǎ.

⁷ ĩmi ndrekí drĩ ká! ĩri ímụ ĩgō ĩrībítị agásĩ, 'bá rĩ pi ārěvú céré nga ímụ ĩri ndre ĩ mị sǐ. 'Bá ándúrú ĩri ũsō'ba ọjụ sǐ rĩ pi, kọpi kpá céré ímụ ĩri ndre rá.

* **1:4 1:4** *Índrí adri'ba ézĩrĩ rĩ pi:* 'Dĩri lẹti āzi ĩ ní Índrí Uleteré rĩ zịzú rĩ.

'Bá vũ drĩgé rĩ pi céré ímú ĩri ẽ ĩzāngā 'bā rá.

Ádarú tã rĩ ímú 'i nga sũ 'dĩri tĩnĩ! Āmĩnã.

⁸ Úpí Múngú kĩnĩ, “Ma Álifã 'i, āzini Ōmégã 'i.† Ma Múngú Ūkpō 'Dĩpa 'i, adriipi ĩnógósı anigé, āndrũ anigé, úmvúlésĩ ímúpi rĩ 'i.”

Yũwánĩ ndre Yèsũ vé tã ĩndrĩlĩkĩ agá

⁹ Ma Yũwánĩ 'i, ĩmi ógúpĩ, 'bá rikí ĩzāngā nyaá, āzini ẹsı úmbé ĩzāngā rĩ ā nyangará gá ĩmi be trų, 'bá ní mālũngā Yèsũ vé rĩ ẹ'yĩ rĩ ā tã sĩ. Pěkĩ ma muzú āngũ 'i lĩpi kú nğy yĩ agá, ĩ ní zĩ Pátĩmōsĩ rĩ gé, má ní tĩ Múngú vé rĩ ũlũú, āzini má ní tã Yèsũ vé rĩ ũlũú rĩ sĩ.

¹⁰ Ụ'dụ ĩ ní rizú Úpí Múngú ri ĩnĩzú 'dāri gé, Índrĩ Uletere rĩ ású ma, má ní ú'dúkó yizú mâ vúdrĩ gé 'dāá, átá ú'dúkó be ụrų 'dāá sũ jẹlẹgú ní ọ'ụ rĩ tĩnĩ.

¹¹ Ụ'dúkó rĩ ní 'yozú má ní kĩnĩ, “'Í sĩ tã mí ní ndreé 'dĩ'bée ārėvú céré búkũ traátra rĩ agá, 'i pē muzú 'bá Yèsũ ri ẹ'yĩ 'bá gĩ kánisā kũrų Ēfésō vé rĩ agá rĩ pi ní, kũrų Sēmėrínã vé rĩ agá rĩ pi ní, kũrų Pārāgāmũ vé rĩ agá rĩ pi ní, kũrų Tāyītírã vé rĩ agá rĩ pi, kũrų Sārādĩsĩ vé rĩ agá rĩ pi ní, kũrų Filādēlĩfiyã vé rĩ agá rĩ pi ní, āzini kũrų Lāwōdĩkiyã vé rĩ agá rĩ pi ní.”

¹² Má kã ma újã 'bá átapi má be rĩ ndreé, á ndre aya ẹzĩrĩ ĩ ní údé dábũ sĩ ni pi, ũ'bākĩ tādú'bã ẹzĩrĩ kọpi sịgé.

† 1:8 1:8 Ma Álifã 'i, āzini Ōmégã 'i: Gĩrĩkĩ tĩ sĩ, Álifã ri tãfi vé í'dóngará, Ōmégã ri tãfi ụdụ gé rĩ. Yèsũ kĩnĩ, í'dóngará gá 'dāá 'i anigé, ụ'dụ ụdụ vé rĩ gé, 'i kpá adri anigé.

13 Aya ézîrî 'dî'bée âsámvú gé 'dǎá, á ndre 'bá âzi índré sũ 'Bá Mvá‡ tîni, su bǒngó akoóko rŭkũ cĩmgbá caá pá gá vŭgá 'dǎá, 'yĩ 'î ágátì bǒngó bǎá dábũ rú ni sĩ.

14 Drî ni, âzini drî'bí ni mve kú imvesírílí, mî ni dî sũ ácí ní dîi rĩ tîni.

15 Pá ni pi dîkí sũ aya ĩ ní vuú kaá úká sĩ rĩ tîni, ú'dúkó ni 'u sũ kŭlé ní 'uú rĩ tîni.

16 'Bá rĩ ru línýǎ ézîrî kú 'î drî ëndèpì gé, ìlì áco sî be ciípi ílébe ílébe ni ní ífŭzú tî ni gé sĩ. Èndrètì ni dî pŏwŭpŏwŭ sũ ũtú ní dîi rĩ tîni.

17 Má kǎ ĩri ndreé, má í'dé ĩri ã pǎlé gá vŭgá sũ 'bá drǎápi gí ni tîni. 'Bo ĩri ní 'î drî ëndèpì rĩ 'bǎzú mâ rŭ'bá gá, ĩri ní 'yozú má ní kĩnĩ, "Mĩ 'o ũrî sĩ ku! Í'dóngará gá 'dǎá ma anigé, ú'dú ũdũ vé rĩ gé, ma kpá adri anigé.

18 Ma 'Bá adriúpi ídri rú rĩ. Ándúró á drǎ rá, 'bo nóni ma adri ídri rú mužú 'dáni'dáni! Á ru mǎfŭtá ídrízú drǎ agásĩ rĩ, âzini vŭrǎ 'bá ũdrǎ'bá gí rĩ pi vé índrí ní mužú adrizú rĩ kú má drígé nŏ.

19 "Í sĩ tǎ mí ní ndreé 'dî'bée céré vŭgá, 'í sĩ tǎ nóni ri'bá ĩ nga'bá rĩ pi, âzini tǎ ímŭ'bá ĩ nga'bá drîdrî 'dílé rĩ pi.

20 Línýǎ ézîrî mí ní ndreé mâ drî ëndèpì gé, âzini aya dábũ rú ézîrî ĩ ní tǎdú'bǎ ũ'yŭú ũ'bǎá sî ni gé 'dî'bée vé ífífí, ĩri 'dĩni. Línýǎ ézîrî 'dî'bée, kŏpi mǎlǎyíkǎ kǎnísǎ ézîrî rĩ pi vé rĩ, aya dábũ rú ézîrî ĩ ní tǎdú'bǎ ũ'yŭú ũ'bǎá sî ni gé 'dî'bée, kŏpi kǎnísǎ ézîrî rĩ pi."

‡ 1:13 1:13 *Bá Mvá:* Yèsŭ zì 'i 'Bá Mvá lŭzú kĩnĩ, 'i Kúrísítŏ 'i, 'i mǎlŭngǎ rĩ ru mužú nyonyo. 'Í lǎ Dǎnyélĕ 7:13-14.

2

Ū'dúkọ ĩ ní sī sēē kănísā kūrú Ēfésō vé rī agá rī ní rī

¹ "Í sī kőkōbị sēē mālāyíkā* kănísā kūrú Ēfésō vé rī agá rī ní.

Ū'dúkọ 'dīri mávé ni. Ma 'bá línýā ézīrī ruúpi má drị ẹndẹpi gé, riipi écipi aya ézīrī ĩ ní údé dábū sī ĩ ní tādú'bā ézīrī ũ'bāá kọpi sígẹ rī pi āsámvú gé sī rī 'i.

² Á nī tā ĩmi ní rīi 'oó rī pi rá, ĩmi ri ẹzị nga ũkpō sī, ĩmi úmbékí ẹsị ĩzāngā rī ā nyangará gá rá, ĩmi ā'yīkí 'bá ũnjí rī pi vé tā kuyé. 'Bá 'yo'bá kíní, ĩ Yẹsū vé 'bá áyúāyū ni pi 'dī'bée, ĩmi ũ'bīkí kọpivé tā nīi áamá, ĩmi ịsúkí kọpi ũnjō rú, kọpi adrikí Yẹsū vé 'bá áyúāyū ni pi ku.

³ ĩmi nyakí ĩzāngā má tā sī, ĩmi úmbékí ẹsị ĩzāngā rī ā nyangará gá rá, ĩmi kukí ẹzị rī ā ngangará kuyé.

⁴ 'Bo ma tā be ĩmi be anigé, ĩmi kukí ĩmivé lēngará ọtú drịdrị rī gí.

⁵ ĩmi ndrekí drī ká, tā ándúrú ĩmi ní 'oó múké rī, ĩmi kukí nóni ĩmi drịgé sī gí. ĩmi újákí ẹsị, lē ĩmi gōkí tā 'oó sū ándúrú ĩmi ní rīi 'oó drịdrị rī tịni. ĩmi gākí dō ẹsị újágá sī, ma ímụ ĩmivé aya ĩ ní údé ācí ũ'yūzú sị ni gé sī rī 'du ĩmi āsámvú gé sī rá.†

* **2:1 2:1** *Mālāyíkā*: Vẹrẹsị 1, 8, 12, 18 'dī'bée agá, kőkōbị ĩ ní 'yoó sīkí sēē mālāyíkā rī pi ní 'dīri, sīkí sēē drịkoma kănísā vé rī pi ní. † **2:5 2:5** *Aya ĩ ní údé dábū sī ĩ ní tādú'bā ũ'bāá sị ni gé sī rī 'du ĩmi āsámvú gé sī rá*: Aya ĩ ní tādú'bā ũ'bāá sị ni gé sī rī vé 'dụngará kọpi āsámvú gé sī rī vé íffí, Yẹsū ri kọpi ku adri ó'dúkùlẹ, kọpivé kănísā ri gō í'dé rá.

⁶ 'Bo tā ĩmi ní 'oó múké rĩ, ĩri 'dĩ, ĩmi gākí tā 'bá Nìkōlāwũ vé rĩ pi ní rií 'oó rĩ sī sũ má ní gāá sī rĩ tịjị.

⁷ 'Bá bị be rĩ, ã yị 'í ní tā Índrí Uleterere rĩ ní 'yoó 'bá kǎnísǎ vé rĩ pi ní 'dĩri. 'Bá tā ũnjí ã ũkpō nděepi rá rĩ, ma pẹtị riipi ídri sěepi, adriipi Múngú vé ọmvú múké múké rĩ agá rĩ vé ũ'a sē nya ĩri ní rá.”

Ụ'dúkọ ị ní sī sěe kǎnísǎ kūrụ Sēmērínǎ vé rĩ agá rĩ ní rĩ

⁸ “Í sī kọkọbị sěe mǎlāyíkǎ kǎnísǎ kūrụ Sēmērínǎ vé rĩ agá rĩ ní.

Í'dóngará gá 'dǎá ma anigé, ụ'dụ ụdụ vé rĩ gé ma kpá adri anigé, ma drǎápi rá, gōópi íngápi ídri rú rĩ 'i.

⁹ Á nǐ rá 'yozú kíní, ĩmi nyakí ĩzāngǎ rá, vũ drịgé nǒgó, ĩmi ngá ǎkó, 'bo 'bũ gé 'dǎá, ĩmi ngá be! Á nǐ 'bá 'yo'bée kíní, ĩ Yǎhúdị, ri'bá tā ũnjí 'yo'bée ĩmì rụ izazú 'dĩ'bée rá. 'Bo kọpi adrikí Yǎhúdị ku, kọpi 'bá Sātánǎ vé ni.

¹⁰ ĩmi ímụ ĩzāngǎ nya rá, lě ĩmi 'okí ụrị sī ku. Á lě lūú ĩmi ní 'yozú kíní, ǎdróko ri ímụ ĩmi ụrụkọ 'dụ ú'bé jó ị ní rizú ǎngũ ũ'yízú rĩ agá, ĩmi ụ'bịzú ámázú ǎní. ĩmi ímụ ĩzāngǎ nya ũnjí ũnjí ca ụ'dụ be mụdrị. ĩmi nyakí dō ĩzāngǎ rĩ drǎdrǎ ẹ tị ịsú drǎáásiyǎ, lě ĩmi tukí pá tịtị imivé ẹ'yīngará agá, ma ímụ kùlǎ ídri 'dáni'dáni rĩ vé rĩ sě ĩmi ní rá.

¹¹ 'Bá bị be rĩ, ã yị 'í ní tā Índrí Uleterere rĩ ní 'yoó 'bá kǎnísǎ vé rĩ pi ní 'dĩri. 'Bá tā ũnjí

ã ùkpõ ndēepi rá rĩ, ícò fíí drāngará vú ìrĩ rĩ‡
agá ku.”

*Ụ'dúkọ ị ní sī sēé kānísā kūrụ Pārāgāmū vé rĩ
agá rĩ ní rĩ*

12 “Í sī kōkōbị sēé mālāyíkā kānísā kūrụ
Pārāgāmū vé rĩ agá rĩ ní.

Ụ'dúkọ 'dīri, ìri 'bá adriipi ìlì ãcò sị be cíipi
ílébe ílébe rĩ be rĩ vé ni.

13 Á nị vūrā ìmi ní rizú adrizú rĩ rá, ìmi
ri adri vūrā Sātánā vé mālūngā ruzú rĩ gé.
Ádarú ìmi áwíkí rụ mávé rĩ rụyú kuú títì. Ụ'dú
ị ní Ānītípā pá tuúpi títì mávé tã ùlūngará
gá rĩ 'dizú drāzú kūrụ agá vūrā Sātánā vé
mālūngā ruzú 'dāri gé rĩ gé, ìmi tukí pá títì
ìmivé ẹ'yīngará agá.

14 'Bo ma tã be mādāṅá ìmi be anigé,
'bá urukọ ìmi āsámvú gé 'dīlé anigé áwíkí
ímbángará Bālámū vé rĩ rụyú kuú títì. Bālámū
ímbá Bālákā ri, Bālákā úcị 'bá Īsērélè vé rĩ pi
ē drị fíí ūnjīkānyā 'oó, kōpi rikí ínyá ị ní 'bāá
kuú ngá ị ní údé drị sī múngú rú rĩ pi ní rĩ
nyaá, kōpi fikí rií ọwũ 'bāá muzú.

15 'Bá urukọ kpá ìmi āsámvú gé 'dīgé anigé
áwíkí ọnjú kuú ímbángará Nīkōlāwū vé ūnjō vé
'dīri agá títì.

16 Lē ìmi újákí ẹsị, ìmi gākí dō ẹsị újágá sī,
ma ca ìmi vúgá 'dīlé ú'díkírīṅá nōgó, ma ẹ'dị 'dị

‡ 2:11 2:11 *Drāngará vú ìrĩ rĩ*: Drāngará vú ìrĩ rĩ, ìri ìzāngā
nyangará ācì agá muzú 'dāni'dāni rĩ. 'Ílā I'dangará 20:6-14; 21:8.

2:14 2:14 *Kālāfe 22-24*

'bá ẹsị újá' bá kuyé rĩ pi be ịlị ăco má tị gé nōri sī.

17 'Bá bị be rĩ, ă yị 'í ní tă Índrị Uletere rĩ ní 'yoó 'bá kănisă vé rĩ pi ní 'dĩri. 'Bá tă ũnjí ă ũkpō ndēepi rá rĩ, ma ímụ mánă§ ĩ ní zụjụ rĩ pi ă ụrukọ í'dụ sē ĩri ní. Ma kpá íră mvá imve ĩ ní rụ ú'dí sī rụ' bá ni gé 'bá ăzi ní nị kuyé 'dări í'dụ sē ĩri ní, 'bá ẹ'yipi rĩ 'yéná nị ọ'dúkùlẹgúsī."

Ụ'dúkọ ĩ ní sī sē kănisă kūrụ Tăyītíră vé rĩ agá rĩ ní rĩ

18 "Í sī kōkōbị sē mălăyíkă kănisă kūrụ Tăyītíră vé rĩ agá rĩ ní:

Ụ'dúkọ 'dĩri, ĩri Mvă Múngú vé mị be dīpi sū ăcí tịni, ăzini pá be dīpi sū aya ĩ ní vuú kaá úká sī rĩ tịni rĩ vé ni.

19 Á nị tă ărėvú céré ĩmi ní rií 'oó rĩ pi rá. ĩmivé lėngará, ĩmivé ẹ'yĩngará, ĩmivé ẹzị ngangará, ăzini ẹsị ĩmi ní úmbé ĩzāngă nyangará gá rĩ, á nị rá. Tă ĩmi ní 'oó ăndrũ rĩ ndē ăndúrú ĩmi ní 'oó drīdrī rĩ rá.

20 'Bo ma tă be ĩmi be anigé. ĩmi ă'yíkí ũkú Yēzēbēlī* 'yoópi 'i nēbị, mávė ătí' bá ă drī kōopi mụzú tă ũnjí agá rĩ vé tă, ĩcīcīkī 'bá rĩ pi rií ngá ĩ ní údé drī sī múngú rú rĩ pi ĩnjị, sē kōpi riki

§ 2:17 2:17 *Mănă*: Mănă ri ănyāngă Múngú ní ĩsēé 'bá ĩsērélė vé rĩ pi ní rĩ. ĩsē să kōpi ní adrizú ăngŭ ă'wí cínyáfă rú rĩ agá 'dăá ílị pŭkŭ sŭ rĩ gé. 'Í lă Wŭngará 16:1-36. * 2:20 2:20 *Yēzēbēlī*: Ũkú Yēzēbēlī ko 'bá ĩsērélė vé rĩ pi ă drī múngú ĩ ní údé drī sī rĩ pi ĩnjị nī. 'Í lă 1 'Băgú 16:29-31; 18:4-19; 2 'Băgú 9:22.

ínyá ĩ ní rií sêé ngá ĩ ní údé múngú rú rĩ pi ní rĩ nyaá, íwí kôpi ícá kuú ọwụ rú.

²¹ Á ku kôdô ĩri ní sâ ẹsị újázú, ã ku rí ọwụ 'í ní rií 'bãá rĩ rá, 'bo gã ẹsị újágá sī.

²² Kúru ma ímụ ĩri 'be ĩzāngā nya gbólọ drịgé 'bá ọwụ 'bã'bée ĩri sī rĩ pi be, kôpi újákí dō ẹsị ku, kôpi ímụ ĩzāngā nya ũnjí ũnjí.

²³ Ma ĩrivé anjíná rĩ pi ú'dị ũdrā rá. 'Bá kánísā vé rĩ pi céré ímụ nī áamá 'yozú kíní, á nī tã 'bá rĩ pi ẹ ẹsị agá 'dãá rĩ rá, āzini á nī tã 'bá rĩ pi vé úmí agá 'dãá rĩ rá. Ma ímụ 'bá ālu ālu ũfē tã ĩri ní 'oó rĩ vú sī.

²⁴ 'Bo á lē 'yoó ĩmi urukọ adri'bá Tāyītírā gá 'dīlē ĩrivé ímbángará ũnjí 'dīri gā'bá sī, āzini Sātánā vé tã ĩ ní ũzụú kuú mūdūmūdū rú rĩ nī'bá kuyé rĩ pi ní 'dīni, má ícó tã ẹnjịẹnjị āzi 'bãá ĩmi drịgé dīj ku.

²⁵ Múké ni, lē ĩmi ũbīkí mâ pámvú mužú, cīmgbá lókí má ní ĩgōzú rĩ gé.

²⁶ 'Bá tã ũnjí ã ũkpō ndēepi rá, mâ pámvú ũbīpi cīmgbá ũdụ gé rĩ, ma ũkpō sē ĩri ní, ĩri 'bá rĩ pi ẹ drị ọrụ āngū rĩ pi drịgé sī céré,

²⁷ sū má ní ũkpō drị ọrú rĩ ísú má Ẹtẹpi vúgá rĩ tịni,

“ ĩri kôpi ẹ drị ọrú túré aya rú ni sī,
ĩri kôpi ũndī kpélékpélé sū ũdrí ní ọfụ rĩ tịni.’

²⁸ Ma kpá ĩri ní mārābā ũ'bútịná vé rĩ sē.†

2:27 2:27 Sāwumā 2:9 † **2:28 2:28** Mārābā ũ'bútịná vé rĩ: Yēsū kíní 'i mārābā ũ'bútịná vé rĩ. 'Í lā I'dangará 22:16.

29 'Bá b̄i be r̄i, ã ȳi 'í ní tã Índrí Uletere r̄i ní 'yoó 'bá k̄ánísã vé r̄i pi ní 'd̄iri."

3

Ū'dúkọ ã ní s̄i s̄é k̄ánísã k̄ürú Sārād̄is̄i vé r̄i agá r̄i ní r̄i

1 "'Í s̄i k̄ök̄öb̄i s̄é mālāyíkā* k̄ánísã k̄ürú Sārād̄is̄i vé r̄i agá r̄i ní.

Ū'dúkọ 'd̄iri mávé ni. Ma ãmbúgú índrí éz̄ir̄i Múngú vé r̄i pi dr̄igé n̄i, āzini á r̄u l̄ínyā éz̄ir̄i r̄i pi má dr̄igé.

Á n̄i tã ãmi ní 'oó r̄i pi rá. 'Bá r̄i pi ūs̄ūkí k̄in̄i, ãmi ídri rú, 'bo ãmi 'bá ūdr̄ā 'bá ḡi ní pi.

2 ãmi arukí! ãmi útúkí ãmi gōzú ūkpó ūkpó ãmivé ẽ'ȳingará agá, ãmivé ẽ'ȳingará l̄ē dr̄āadr̄ā. Ā'diātās̄iyā á ndre tã ãmi ní r̄i 'oó r̄i ícó Múngú m̄i gé 'd̄āá kuyé.

3 L̄ē ãmi ígákí tã ã ní ímbá ãmi ní ȳi 'd̄ari, l̄ē ãmi r̄ukí ãri t̄it̄i, ãmi újákí ẽs̄i. 'Bo ãmi arukí dō ku, ma ícá ãmi vúgá d̄ū s̄ū ūgú 'bá ní ícá r̄i t̄in̄i, ãmi ícókí s̄ā má ní ícázú ãmi vúgá r̄i n̄i á má ku.

4 'Bá ur̄ukọ ãmi ās̄āmvú gé Sārād̄is̄i gé 'd̄igé anigé, 'bo k̄öpi adrikí tré kuyé, k̄öpivé adringará p̄ir̄i, k̄öpi ḡākí tã ūnj̄i s̄i, k̄öpi adrikí s̄ū 'bá ívé b̄ōngó ūt̄ēpi uletere āzāvū ākó r̄i t̄in̄i. 'Bá 'd̄i'bée, 'bā ímú ẽc̄i k̄öpi be tr̄ú, k̄öpi b̄ōngó imve ni úsú, ā'diātās̄iyā k̄öpivé adringará p̄ir̄i.

* **3:1 3:1** *Mālāyíkā*: V̄er̄ēs̄i 1, 7, 14 'd̄i'bée agá, k̄ök̄öb̄i ã ní 'yoó s̄íkí s̄é mālāyíkā r̄i pi ní 'd̄iri, s̄íkí s̄é dr̄ikoma k̄ánísã vé r̄i pi ní.

⁵ 'Bá tã ũnjí ã ũkpõ nděépi rá rĩ, ma úmvúlésĩ ĩri úsú bõngó imve ni sĩ, sũ kòpivé rĩ tĩnĩ. Á lì ĩrivé rú búkũ ídri 'dání'dání rĩ vé rĩ agásĩ ku, Ma lũ má Ètẹ̀pì ní, āzini ĩrivé mālāyíkā rĩ pi ní, ĩri 'bá mávé ni.

⁶ 'Bá bí be rĩ, ã yì 'í ní tã Índrĩ Uletere rĩ ní 'yoó 'bá kánísā vé rĩ pi ní 'dĩri."

Ụ'dúkọ ị ní sũ sěé kánísā kūrú Fīlādēlīfīyā vé rĩ agá rĩ ní rĩ

⁷ "Í sĩ kòkòbì sěé mālāyíkā kánísā kūrú Fīlādēlīfīyā vé rĩ agá rĩ ní.

Ụ'dúkọ 'dĩri mávé ni. Ma 'bá uletere, tã áda 'oópi ni, Dāwúđĩ† vé mǎfútá ruṣupì rĩ 'i. Á zĩ dō kẹ̀tị rĩ gí, 'bá āzi ícọ ụpị ku, má ụpị dō gí, 'bá āzi ícọ zĩ bā ku.

⁸ Á nĩ tã ĩmi ní rií 'oó rĩ rá. ĩmi ndrekí drĩ ká, á zĩ ĩmi ní kẹ̀tị rĩ gí, 'bá āzi ícọ ụpị ku. Á nĩ rá ũkpõ ĩmivé rĩ mǎdā, 'bo ĩmi 'dúkí tã má ní ímbá rĩ ngáá rá, ĩmi gākí ma kuyé.

⁹ 'Bá Sātánā vé 'yo'bá kínĩ, ị Yāhúđĩ 'dĩ'bée, kòpi ũnjó rú, kòpi adrikí Yāhúđĩ ku. Ma sě kòpi ímú kũmũcí ütị ĩmi ẹ̀ndrẹ̀tị gé, lūzú kínĩ, á lē ĩmi rá.

¹⁰ ĩmi ní mávé tǎimbì ruṣú títị, ĩmi ní ẹ̀sị úmbé ịzāngā nyaá ẹ̀sị be mǎdā rĩ sĩ, lókí ị ní úmvúlésĩ

† **3:7 3:7** *Dāwúđĩ*: Vẹ̀rẹ̀sị 'dĩri agá, Yẹ̀sụ ru Dāwúđĩ vé mǎfútá 'bāgú rú nĩ. Múngú ịpẹ̀ Dāwúđĩ ri adrií 'bāgú Ísérélẹ̀ rĩ pi vé ni, ẹ̀zị kínĩ, 'bāgú ú'dí ri ímú ịfũ ĩrivé úyú agá, ĩri mǎlūngā rĩ ru muṣú 'dání'dání, 'bāgú rĩ Yẹ̀sụ Kúrísitō 'i. 'Í lā Sāwúmā 132:11-12; Ẹ̀zị 2:30 Tíkí Dāwúđĩ ri ịsụ ǎkūdē ịlì rĩ ca ẹ̀lífũ ǎlu (1,000) gí, ịlì 'dāri gé, ịsụ tíkí drĩ Yẹ̀sụ Kúrísitō ri kuyé. 'Í lā 1 Sāmūélẹ̀ 16-30; 2 Sāmūélẹ̀ 1-24; 1 'Bāgú 1-2.

'bá céré vũ drĩgé nōgó rĩ pi ù'bĩzú rĩ gé, ma ícò ìmi tã mba rá.

¹¹ Ma ímù mbêlêñá. Lẽ ìmi 'okí tã múké rĩ mužú drĩdrĩ, 'bá àzi ã pa rí ìmivé kũlá ìmi drĩgé sĩ ku.

¹² 'Bá tã ùnjí ã ùkpõ nděepi rá rĩ, ma ìri 'bã adri ãlémbé rú Jó Múngú vé rĩ agá, ícò Jó Múngú vé rĩ kuú ku, má ímù Múngú vé rù sĩ ìri ã rù'bá gá, † àzini má ímù Múngú vé kũrú ú'dí Yêrúsälémã riipi ímùpi Múngú vúgá 'bũ gé 'dãásĩ vùgá nōó rĩ vé rù sĩ ìri ã rù'bá gá, ma kpá mávé rù ú'dí rĩ sĩ ìri ã rù'bá gá.

¹³ 'Bá bì be rĩ, ã yì 'í ní tã Índrí Uletere rĩ ní 'yoó 'bá kãnisã vé rĩ pi ní 'dĩri."

Ụ'dúkọ ì ní sũ sěe kãnisã kũrú Lãwōdĩkiyã vé rĩ agá rĩ ní rĩ

¹⁴ "Í sĩ kòkòbì sěe mālāyíkā kãnisã kũrú Lãwōdĩkiyã vé rĩ agá rĩ ní.

Ụ'dúkọ 'dĩri mávé ni, ma ĀmīnāS 'i! Ma tã ì ní eziĩ rĩ 'du nga rá, àzini ma ri tã áda ùlũ, ma ãmbúgu ngá Múngú ní gbiĩ rĩ pi drĩgé nĩ.

¹⁵ Á nĩ tã ìmi ní 'oó rĩ pi ãrěvú céré, ìmivé tã adri ìdríkídri kuyé dōku ãcí ãcí kuyé, ìmi kú ágágá 'dĩgé. Á lě ìmi adrikí ãcí ãcí dōku ìdríkídri!

---

† **3:12 3:12** *Rù sũ ìri ã rù'bá gá rĩ:* Rù sũ ìri ã rù'bá gá rĩ lũ 'yozú kìnĩ, 'bá 'dĩri 'bá Múngú vé ni, ìri adri Yêrúsälémã ú'dí rĩ vé ni, àzini ìri adri 'bá Yēsũ vé ni. § **3:14 3:14** *Āmīnā:* Tã Yēsũ ní 'i zìzù Āmīnā 'i rĩ vé ífífí 'díní, Yēsũ lũ 'bá ní kìnĩ, Múngú ri tã 'í ní eziĩ rĩ pi 'du nga rá.

16 Īmi ní adrií ágágá 'dǐgé, ĩdríkídri kuyé dōku áci áci kuyé rī sī, ma ĩmú ĩmi we má tị gé sī vūgá.

17 Īmi ri 'yo, 'Ma ngá 'dǐpa, ma ngá be ambamba, á lē ngá āzi ku.' 'Bo ĩmi nǐkí á má kuyé 'yozú kǐnǐ, ĩmi ri drī cị ngá ākō sī, 'bá rī pị ri ĩmi ĩzāngā 'bā, ĩmi ngá ākó, ĩmi mị ākó, ĩmi rụ 'bá be ule.

18 Ma ĩmi ĩmbá 'dǐni, lē ĩmi jekí ĩmi ní dábū ĩ ní ỳ 'bǐjǐ zāá áci sī ícápi uletere ni má vúgá, ĩmi ufukí rí ícá ānǐ ngá 'dǐpa. Lē ĩmi jekí kpá ĩmi ní bōngó imve ni úsú ĩmǐ rụ 'bá ule drīnjá sēepi 'dǐri ọzǔzú ānǐ. Lē ĩmi jekí kpá ĩmi ní dāwā ĩ ní ríí ũtǐí mị gé rī ũtǐí ĩmi mị gé, ĩmǐ mị ā ndre rí āngū ānǐ bēnǐ.

19 'Bá má ní lēélē rī, ma ĩri ĩrīnā, ma 'yo tā ĩri ní 'oó rī ũnjí. Lē ĩmi 'bākí úvá tā pịrị 'ozú, ĩmi újákí ẹsǐ ũnjǐkǎnyā agásǐ rá.

20 Īmi ndreki drī ká, á tu pá kuú kẹ́tǐlẹ́ gá, ma ri kẹ́tǐ rī ga, 'bá rī yị dō má ụ 'dúkkó, zị dō kẹ́tǐ rī rá, ma fi ĩrivé jó gá 'dǎlé rá, 'bā ngá nya ĩri be trú ālu.

21 'Bá tā ũnjí ā ũkpō ndēepi rá rī, ma ĩri 'bā úrǐ má jǐlẹ́ gá mávé lúpá mǎlǔngā vé rī drǐgé, sǔ má ní tā ũnjí ā ũkpō ndēé gǐ, má ní nónǐ úrǐ má Ẹtẹ́pǐ be trú ĩrivé lúpá mǎlǔngā vé rī drǐgé rī tǐnǐ.

22 'Bá bǐ be rī, ā yị 'í ní tā ĩndrǐ Uletere rī ní 'yoó 'bá kǎnísā vé rī pi ní 'dǐri."

4

I'dakí Yūwánǐ ní tā ĩ ní Múngú ri ĩnjǐzú 'bū gé

'dǎá rĩ

¹ Tǎ 'dĩri ǎ vùdrĩ gé, ĩ ní má ní ìndrìlìkì ǎzi i'dazú. Ìndrìlìkì rĩ agá 'dǎá, á ndre kẹ̀tẹ̀tẹ̀ 'bũ vé rĩ zìkì kú mgbo. Á yì ú'dùkọ́ ọ'ú sù jẹ̀lẹ̀gú vé rĩ tịnì, ú'dùkọ́ rĩ 'yo má ní kìnì, “Mí ímù má vùgá 'bũ gé nǎó, á lẹ̀ mí ní tǎ ǎzi ímùpi 'i ngaápi ni ùlùú.”

² Mbẹ̀lẹ̀nǎ Índrì Uletere rĩ ní ma ǎsúzú, má ní 'bá ǎzi ndrezú úrí kuú lúpá drĩgé mǎlǔngǎ 'bũ vé rĩ gé 'dǎá.

³ 'Bá úrípi lúpá rĩ drĩgé rĩ, rù'bá ni índré sù írǎ mǎlámǎlá rú ùnyì be ĩ ní zìjì jásìpǎ rĩ tịnì, ǎzini írǎ ika ĩ ní zìjì kǎrìnẹ̀lìyǎ rĩ tịnì. Gẹ̀rì índrẹ̀pi sù írǎ ìrìbìlì rú ĩ ní zìjì ẹ̀mẹ̀rídǎ rĩ tịnì rĩ tra lúpá rĩ ǎ gǎrǎ kùrũ.

⁴ Ù'bǎkì lúpá pùkù ìrì drĩ ni sù lúpá mǎlǔngǎ vé rĩ ǎ gǎrǎ gá sǐ kùrũ, 'bá ambugu pùkù ìrì drĩ ni sù úríkì kuú lúpá rĩ pi drĩgé sǐ. Kọ̀pi úsúkì ĩ bǎngó imve imve ni pi sǐ, kùlǎ kọ̀pi ní úsú ĩ drĩgé rĩ pi údékì ngá dábù rú ni sǐ.

⁵ Ùvi ní gazú ǎcí be lókùlókù lúpá mǎlǔngǎ vé rĩ gé 'dǎá. Ù'yùkì tǎdú'bǎ ẹ̀zìrì ù'bǎá ríi ñì lúpá mǎlǔngǎ vé rĩ ẹ̀ndrẹ̀tẹ̀ gé, tǎdú'bǎ ẹ̀zìrì 'dĩ'bée i'da índrì ẹ̀zìrì Múngú vé rĩ.

⁶ Lúpá Múngú vé rĩ ẹ̀ndrẹ̀tẹ̀ gé 'dǎá, ǎngũ rĩ ọ̀gù sù múndũrǎ tịnì.

Á ndre ngá sù ídri rú ni pi ìnyinǎ lúpá rĩ ǎ gǎrǎ gá sǐ kùrũ, ù'bǎkì mì ngá sù ídri rú 'dĩ'bée ǎ rù'bá gá sǐ, ẹ̀ndrẹ̀tẹ̀ gélẹ̀sǐ, ǎzini úgóró gálẹ̀sǐ.

⁷ Ngá ǎlu rĩ índré sù kẹ̀mìrọ́ tịnì, ìrì rĩ índré sù tí ágó tịnì, na rĩ vé ẹ̀ndrẹ̀tẹ̀ índré sù 'bá áda vé

rĩ tĩni, su rĩ índré sũ bĩbĩ riipi ngaápi nganga rĩ tĩni.

⁸ Ngá su ídri rú 'dĩ'bée ãrěvú céré ãlu ãlu ãpələ'bí be áziyá áziyá. Ũ'bāki mĩ kōpi ã rú'ba gá sĩ kúrũ cĩngbá cazú kōpi ã ãpələ'bí ã ndúgé sĩ céré. Ũ'dú céré ãtúná sĩ, ãzini ãnĩná sĩ, kōpi újĩkĩ ku, kōpi ri átá mužú 'dĩni,

“Úpĩ Múngú Ũkpō 'Dĩpa ri uletere, uletere, uletere,

ĩri ãnógósĩ anigé, ãndrũ anigé, ĩri úmvúlésĩ ímú rá.”

⁹ Ngá su ídri rú 'dĩ'bée rikĩ 'Bá úripi lúpá drĩgé adriipi ídri rú mužú nyonyo rĩ íngú, rikĩ ĩri ĩnjĩ, ãzini rikĩ ĩri ní ōwō'difô sée.

¹⁰ Sã ãlu ãlu 'dĩri gé, 'bá ambugu pũkũ ĩrĩ drĩ ni su rĩ pi céré ũtĩkĩ kũmũcí 'Bá úripi lúpá drĩgé adriipi ídri rú mužú nyonyo rĩ ẽndrẹti gé, kōpi rikĩ ĩri ĩnjĩ. Kōpi unjekĩ ĩvé kũlá ĩ drĩgé sĩ ũ'bãã lúpá rĩ ẽndrẹti gé 'dĩgé, kōpi rikĩ 'yo kĩnĩ,

¹¹ “Múngú, mi múké agaápi rá rĩ, mi 'bávė Úpĩ, mi 'bávė Múngú.

'Bã mi íngú, 'bã mi ĩnjĩ, ũkpō mívé rĩ ã mụ drĩdrĩ, ã'diãtãsiyã ngá rĩ pi ãrěvú céré 'í gbi mi 'i,

ngá mí ní gbiĩ rĩ pi nóni anigé,

ã'diãtãsiyã mí lě kōpi ã adrikĩ sũ 'dĩri tĩni.”

5

Kãbĩlō Mvã rĩ zĩ búkũ traãtra rĩ

¹ Kúru á ndre Múngú úripi lúpá drĩgé rĩ rú búkũ ĩ ní traãtra tã sĩ 'a ni gé ílébe ílébe, tĩ ni ũmbĩ ísé sĩ caá ẽzĩrĩ rĩ kú 'ĩ drĩ ẽndẹpi gé.

² Má ní mālāyíkā ũkpō be ni ndrezú, mālāyíkā rī ní trezú ú'dúkó be ọrọ 'dāá kīnī, “Bá múké agaápi rá ícópí 'bá ní ísé ĩ ní búkū traátra rī ě tị ũmbīzú 'dīri ụnjīpi búkū rī tị gé sī búkū rī zīzú rī ā'di 'i?

³ 'Bá āzi 'bū gé 'dāá, dōku vū drīgé nōgó, dōku nyōkú ā ndúgé 'dīlé ícópí búkū ĩ ní traátra tị ni ũmbī ísé sī cí 'dīri ě tị ụnjīpi tā búkū rī agá rī ndrezú ni 'dāáyo.”

⁴ Kúru má ní 'dezú āá gá, á ngo ĩzāngā ĩzāngā rú, ā'diātāsīyā 'bá āzi ĩ ní ísú múké agaápi rá ícópí búkū ĩ ní traá tị ni ũmbī ísé sī cí 'dīri ě tị ụnjīpi tā búkū rī agá 'dālé rī ndrezú ni 'dāáyo.

⁵ Kúru 'bá ambugu rī pi vé ālu ni ní 'yozú má ní kīnī, “Í ngo ku! 'Í ndre drī ká, Kēmīrọ íbipi ĩfūúpi súrú Yúdā vé rī agá, úyú Dāwúđi vé rī agá rī ndē ādróko ā ũkpō gí. Īri ícó ísé ĩ ní ũmbī ézīrī búkū traátra rī tị gé 'dīri ụnjī búkū rī tị gé sī búkū rī zīzú nī.”

⁶ Kúru má ní Kābīlō Mvā* ndrezú tu pá kuú lúpá rī gé ágágá 'dāá, ngá sọ ídri rú rī pi 'bá ambugu rī pi be, kọpi trakí ĩri ā gārā kúrū. Kābīlō Mvā rī índré sū ĩ ní lị drāá gí ni tịni, ĩri ú'yú be ézīrī, mị be ézīrī. Mị ézīrī 'dī'bée i'da índrí adri'bá ézīrī Múngú vé ĩri ní ĩpēé ímú ayii vū drīgé sī céré rī pi.

* **5:6 5:6 Kābīlō Mvā:** Búkū I'dangará vé rī agá, Yēsū ri zíkí Kābīlō Mvā. Múngú sē tāmbị Mósé ní kīnī, 'bá rī pi ā zākí kābīlō Múngú ní rọbọnọ rú, ā trūkí rí kọpi ívé ụnjīkānyā agásí rá. Sē ĩ ní Yēsū ri zízú Kābīlō Mvā Múngú vé ni ānī, ā'diātāsīyā Múngú ĩpē ĩri ímú drāá 'bávé ụnjīkānyā ũjī. 'Í lā Wūngará 12:13-15; Yūwānī 1:29-36.

7 Kābīlō Mvā rī ní mụzú búkū ĩ ní traátra 'dīri é'yízú 'bá úrípi lúpá mālūngā vé rī drịgé rī drịgé sī.

8 Kā búkū rī é'yị drị ní gé sī, ngá sụ ídri rú 'dī'bée, 'bá ambugu pūkú ĩrị drị ní sụ 'dī'bée be, kọpi ní kūmūcí ũtịzú Kābīlō Mvā rī ẹnretị gé, 'bá ālu ālu rụ kụ'dị, āzini sákānī ĩ ní údé dábū sī ní kú 'í drịgé, ũdākí ẹjịngūrú kú sákānī rī pi 'a gá sī tré tré. Ẹjịngūrú 'dīri, ĩri zịngará 'bá Múngú vé rī pi ní rizú Múngú rí zịzú rī.

9 Kọpi ní í'dózú rizú úngó ú'dí ngozú kínī,
 “Mi múké agaápi rá rī, mi ícọ búkū traátra rī
 é'yị nī, āzini mi ícọ ísẹ rī pi ịnjị búkū ĩ ní
 traátra 'dīri tị gé sī nī,
 ã'diātāsīyā lịkí mi drāá gí,
 mívẹ ārí dāápi rī, je 'bá rī pi sẹé Múngú ní,
 tị ālu ālu vú sī, súrú rī pi gé sī,
 āngū rī pi gé sī, vū drịgé sī céré.

10 Mí sẹ kọpi rụkí mālūngā adrízú atala rú, rii
 ẹzị ngaá Múngú ní,
 kọpi ã rụkí rí mālūngā nyọọkú drịgé nōgó
 rī.”

11 Á 'bā nyo mâ mị rizú ndrezú, má ní ú'dúkọ
 mālāyíkā kárakará pi vé ni yizú, kọpivé kālāfe
 élífū mụdrị vú be élífū mụdrị. Kọpi trakí ĩ lúpá
 mālūngā vé rī ã gārā gá sī, ngá sụ ídri rú rī pi
 ã gārā gá sī, āzini 'bá ambugu rī pi ã gārā gá sī
 kūrū.

12 Kọpi rikí úngó ngoó ú'dúkọ be ụrụ 'dāá kínī,
 “Mi Kābīlō Mvā ĩ ní lị 'dīri, mi múké,
 ádarú mi adri ũkpō be, mi ã'bú ísụ rá,
 mi tã nịngará ísụ rá, mi adri ẹvịvị be.

Ĩ mi ɪnjĩ rá, mi dĩ p̄w̄p̄w̄w̄, āzini ĩ mi ɪngú rá.”

¹³ Á yì ngá ɪdri be ĩ ní gbíí 'bũ gé 'dǎlé rĩ pi vũ dr̄igé n̄ogó rĩ pi be, adri 'bá nȳòkú agá rĩ pi be, yĩĩ ã ndúgé rĩ pi be, k̄opi rikí úngó ngoó k̄inĩ, “Íngúngará, ɪnj̄ingará, d̄ingará, āzini ũkp̄o ã adri 'Bá úrípi lúpá dr̄igé rĩ ní, āzini Kāb̄il̄o Mv́a rĩ ní m̄uzú nyonyo.”

¹⁴ Ngá s̄u ɪdri rú 'dĩ'bée ní ã'yĩzú k̄inĩ, “Ām̄ĩnā.” 'Bá ambugu 'dĩ'bée ní u'dezú k̄um̄ucí ũt̄izú Múngú rĩ ɪnj̄izú, āzini Kāb̄il̄o Mv́a rĩ ɪnj̄izú.

6

Kāb̄il̄o Mv́a rĩ ũnj̄i ísé ĩ ní búkũ traátra rĩ ẽ t̄i ũmb̄izú rĩ

¹ Á ndre Kāb̄il̄o Mv́a rĩ nj̄i ísé ĩ ní búkũ traátra rĩ ẽ t̄i ũmb̄izú ẽz̄ĩr̄i rĩ vé ãlu búkũ rĩ t̄i gé s̄i. Kúru á yì ngá s̄u ɪdri rú rĩ pi vé ãlu ri átá ụ'dúk̄o be líi s̄i ũvi ní líi rĩ t̄in̄i, k̄inĩ, “Mí ím̄ú!”

² Á ndre h̄s̄án̄i imve tu pá kuú 'dǎá, 'bá riipi njuúpi h̄s̄án̄i rĩ s̄i rĩ r̄u ́s̄u kú 'í dr̄igé, s̄ékí ɪri ní k̄ulá, 'de m̄u ̄ ̄'đí 'đí, 'í ndē rí ívé ari'ba rĩ pi rá.

³ Kāb̄il̄o Mv́a rĩ k̄a ísé ĩ ní ũmb̄i rĩ nj̄i vú ɪr̄i ni gé, ngá ɪdri rú 'dĩ'bée vé āzi 'deepi dr̄idr̄i 'd̄ari vú s̄i rĩ ní 'yozú k̄inĩ, “Mí ím̄ú!”

⁴ Kúru h̄s̄án̄i rĩ āzi ní ɪf̄uzú, r̄u 'bá ni ika. 'Bá riipi njuúpi h̄s̄án̄i rĩ s̄i rĩ, s̄ékí ɪri ní ũkp̄o ̄'đí ɪj̄izú 'bá rĩ pi ās̄ámvú gé vũ dr̄igé n̄ogó, 'bá rĩ pi ã ú'díkí rí ĩ ãn̄i ĩ dr̄ik̄a s̄i b̄en̄i. Āzini s̄ékí dr̄i ni gé ɪl̄i ̄aco āmb̄ugú ni.

5 Kābīlō Mvā rī kā ísé ĩ ní ũmbīĩ rī nǵĩ vú na ni gé, ngá ídri rú 'deépi ĩrĩ 'dāri vú sī rī ní 'yozú kīnī, “Mí ímú!” Á 'bā nyo mâ mị tēzú rizú ndrezú, má ní hūsánī ĩni ni ndrezú má ɛndrɛtɪ gé 'dāá, 'bá riipi njuúpi hūsánī rī sī rī rụ kúmá ǎnyāngā ǔ'bīzú ni kú 'í drígé.

6 Ngá sụ ídri rú 'dī'bée ǎsámvú gé, ǎlu ni ní 'yozú kīnī, ǎnyáfí kúmá ǎ 'a ǎlu rī, ǎjē ni ri adri ǎmbúgú, ĩri adri mǔfēngā fífí ɛnjĩpi ɛnjĩɛnjĩ ni ǎlu, ɛzĩ 'bá rī ní ngaá ú'dú ǎlu rī, ĩ ĩri ũfē ǎní, ǎzini ũndúfí kúmá ǎ 'a na rī, ǎjē ni ri adri ǎmbúgú, ĩri adri mǔfēngā fífí ɛnjĩpi ɛnjĩɛnjĩ ni ǎlu, ɛzĩ 'bá rī ní ngaá ú'dú ǎlu rī, ĩ ĩri ũfē ǎní.*
Ĕ izakí ũdu rī pi vinyo rī be bādāru ku.

7 Kābīlō Mvā rī kā ísé ĩ ní ũmbīĩ rī nǵĩ vú sụ ni gé, á yì ngá ídri rú 'deépi na rī vú sī rī ní 'yozú kīnī, “Mí ímú!”

8 Á 'bā nyo mâ mị rizú ndrezú, má ní hūsánī rú'bá be fōrō ni ndrezú, 'bá njuúpi hūsánī rī sī rī vé rụ Drā 'i, ǎzini 'Bú ǎvũ rī pi vé rī ri ímú ĩri ǎ vǔdrĩ gé sī. Sēkí kōpi ní ũkpō 'bá rī pi ú'dízú ũdrāzú nyōókú drígé nōgó ĩlĩ ǎco sī, ɛbĩrĩ sī, wōnyókí ǎndíǎndí sī, ǎzini nyālāgā nyōókú drígé nōgó rī pi ǎ ú'dí kōpi ũdrāá, kōpi ǎ ú'díkí ǎlu sụ agá ni pi ũdrāá.

9 Kābīlō Mvā rī kā ísé ĩ ní ũmbīĩ rī nǵĩ vú tōwú ni gé, á ndre 'bá ĩ ní ú'dí ũdrāá ĩvé ɛ'yīngará ǎ tǎ sī, ǎzini Múngú vé ú'dúkó ũlūngará ǎ tǎ sī rī pi vé índrĩ vūrā rōbōṅṅō zāzú rī ǎ ndúgé 'dāá.

* 6:6 6:6 ǎnyāngā ǎjē tųipi 'dīri lū 'yozú kīnī, ɛbĩrĩ anigé.

10 Kôpi ní trezú ú'dúkó be uryú 'dãá kînĩ, “Úpí Ũkpô 'Dípa, mi uletere, mi ri tâ áda 'o, 'í lě 'bá 'bâ ú'dí' 'bá ũdrã' 'bá 'dĩ' 'bée kuú adrií caá lókí be gbã ngôpí ká mî íbí kôpivé tâ lîjî ndõ?”

11 Awakí 'bá 'dĩ' 'bée drîgé sî bõngó akoóko rûkû imve imve ni pi, lûkí kôpi ní kînĩ, kôpi ã tēkí drî mādã, tâ lîngará ri ímú adri ú'díkí dõ kôpivé ôgûpîjî ẹ'yî' 'bá gí rî pi ũdrãá céré gí ká.

12 Kãbîlõ Mvã rî kã ísé ì ní ũmbîí rî nîjîjî vú ázîyá ni gé, á ndre dîngídîngí aya ãngû rî ũkpô sî. Ūtú rî ẽ mî újã 'i nîjî kuú cîcî sî ìnîjã tîjî, mbãã rî újã 'i kaã ikamgbiri sî ãrî tîjî,

13 lînyã rî pi ngakí céré lûú 'bû gé 'dãásî vûgã, sî pẹtî fîgî ũlî vîjîpi ũkpô be rî ní ayaá, ũ'a ni ní lûú sígé ni gé sî vûgã rî tîjî.

14 'Bû rî tra 'i sî búkû traátra rî tîjî, ãngû ánga rú, ãzini ãngû 'i lîjîpi kú ngu yîjî agá rî pi u'dúkí kôpi mụzú ìvé vûrã gá sî rá.

15 Kúru 'bãgú nyôókú drîgé nõgó rî pi 'bá ãngû rû' 'bá rî pi be, ãngáráwá rî pi drîkoma rî pi be, 'bá ã' 'bú be rî pi, 'bá túgẹrî rú rî pi, ãzini 'bá drîwãlã ìsú' 'bá gí rî pi ũzûkí ì kú ũjîjî rî pi agásî, ãzini ìjîjîgó rî pi ãsãmvú gé sî.

16 Kôpi rikí írã rî pi zîjî, ãzini ìjîjîgó rî pi zîjî kînĩ, “Ìmi íngákí ímú u'deé 'bá drîgé, ìmi ôzûkí rí 'bã, 'Bá úrípi lúpá mālûngã vé rî drîgé rî ã ndre rí 'bã ku, ãzini jîkó Kãbîlõ Mvã rî vé rî ẽ í'dé rí 'bá drîgé ku.

17 Jîkó Múngú vé rî, ãzini Kãbîlõ Mvã rî vé rî í'dé 'bá drîgé gí, 'bá ãzi ícõ adrií ídri rú ku, 'bã ũdrã céré.”

7

Ū'bāki bīlēmī 'bá élífū mūdūrūlū ālu pūkú sū drī sū pi ẹndrẹti gé (144,000)

¹ Tā 'dīri ā vūdrī gé, á ndre mālāyíkā sū tuki pá kuú wōḡkō sū vū nōri vé rī gé sī céré, kōpi ugakí ūlī riipi viipi nyḡḡkú drīgé sī kālāmbā rú kālāmbā rú rī cí, ā vī rí āngū rī drīgé sī ku, yīi tafu rī drīgé sī ku, āzini pẹti rī pi drīgé sī ku.

² Má ní kúru gōzú mālāyíkā āzi ndrezú, ĩri ri isí ímúzá ūtú ní ĩfūngará gálésīla, rụ Múngú ídri rú rī vé ngá rizú bīlēmī ū'bāzú rī kú 'í drīgé. ĩri ní trezú mālāyíkā sū Múngú ní ĩpěé ímú āngū rī izaá yīi tafu rī be rī pi drīgé kīnī,

³ "Īmi izakí drī āngū rī ku, dōku yīi tafu rī ku, dōku pẹti rī pi ku, cīmgbá 'bá ū'bāki dō bīlēmī ātí'bá Múngú vé rī pi ẹndrẹti gé gí ká."

⁴ Á yī kīnī 'bá mālāyíkā rī pi ní Múngú vé bīlēmī ū'bāā kōpi ẹndrẹti gé sī rī pi vé kālāfe élífū mūdūrūlū ālu pūkú sū drī ni sū (144,000). 'Bá 'dī'bée sūrú Īsērélē vé mụdrī drī ni ĩrī 'dī'bée agāsī céré:

⁵ Yúdā vé sūrú agá, 'bá élífū mụdrī drī ni ĩrī (12,000),

Rūbénā vé sūrú agá, 'bá élífū mụdrī drī ni ĩrī (12,000),

Gádī vé sūrú agá, 'bá élífū mụdrī drī ni ĩrī (12,000),

⁶ Āsérā vé sūrú agá, 'bá élífū mụdrī drī ni ĩrī (12,000),

Nāfātālī vé sūrú agá, 'bá élífū mụdrī drī ni ĩrī (12,000),

Mãnasẽ vé sùrú agá, 'bá élífũ mụdrị drị ni ìrị
(12,000),

⁷ Sĩmĩyónã vé sùrú agá, 'bá élífũ mụdrị drị ni ìrị
(12,000),

Lévĩ vé sùrú agá, 'bá élífũ mụdrị drị ni ìrị
(12,000),

Ìsākárã vé sùrú agá, 'bá élífũ mụdrị drị ni ìrị
(12,000),

⁸ Jěbũlúnã vé sùrú agá, 'bá élífũ mụdrị drị ni ìrị
(12,000),

Yõsépã* vé sùrú agá, 'bá élífũ mụdrị drị ni ìrị
(12,000),

Běnyẹmíně vé sùrú agá, 'bá élífũ mụdrị drị ni ìrị
(12,000).

'Bá b̄itríká úsúkí ì cére b̄ongó imve s̄i

⁹ Tã 'dĩri ã vùdrị gé, á ndre 'bá b̄itríká ì ní ícó láã bã ku ni pi, 'bá 'dĩ'bée íngákí ãngũ rĩ pi agásĩ ãndiãndí, sùrú rĩ pi agásĩ cére, ìvé tị vú s̄i ãndiãndí, k̄opi úsúkí ì cére b̄ongó imve s̄i, k̄opi rụkí mbírã b̄i kuú ì drịgé s̄i, k̄opi tukí pá Múngú ẹndrẹtị gé Kãbĩlõ Mvã rĩ be.

¹⁰ K̄opi ní rizú ọ'úzú ú'dúkọ be ụrụ 'dãã kínĩ, "'Bávẹ Múngú úrípì lúpá mālũngã vé rĩ drịgé rĩ, ãzini Kãbĩlõ Mvã rĩ, k̄opi ùkpõ be 'bá rĩ pi pazú."

¹¹ Mālāyíkã rĩ pi trakí ì Múngú vé lúpá mālũngã ruzú rĩ ã gārã gá s̄i, 'bá ambugu rĩ pi ã gārã gá s̄i, ãzini ngá ídri rú sụ 'dĩ'bée ã gārã gá s̄i kúrũ. K̄opi

---

* **7:8 7:8** *Yõsépã*: Yõsépã ri Yókóbũ vé mvã ìri ní lèlè rĩ, ẹdrípìjì s̄kí ìri jeé t̄j̄ḡr̄i rú ãngũ Ēj̄p̄étõ vé rĩ gé. Múngú s̄e ìri ícã ãmbúgú, ko ívé 'bá rĩ pi ã ìzã mụy adrii ãngũ Ēj̄p̄étõ vé rĩ agá n̄i. Sã 'dãri gé, ẹb̄ir̄i 'de caá ílì ẹz̄r̄i. 'Í lã í'dóngará 30-50.

ní kũmũcí ũtĩzú lúpá rĩ ęndreṭi gé, rizú Múngú ri ĩnjĩzú.

12 Kõpi rikí 'yoó kínĩ,

“Ămĩnă!

Íngúngará, ĩnjĩngará, dĩngará,
tă nĩngará, ũkpõ, āzini õwõ'dĩfõ ā

adri 'bávė Úpí Múngú ní mužú nyonyo ũdũ ākó.
Ămĩnă.”

13 'Bá ambugu 'dĩ'bée vé ālu ní ma zizú kĩnĩ,
“'Bá ĩ úsú'bá bõngó imve sĩ 'dĩ'bée ā'di pi? Kõpi
íngákí ngõósĩla?”

14 Má ní újázú ĩri ní, “Ămbúgú mávé rĩ, 'í nĩ tă
rĩ nĩ.”

Īri ní 'yozú má ní kĩnĩ, “'Bá 'dĩ'bée ĩfũ'bá
õcũngará ũnjĩ ũnjĩ rĩ agásĩ rĩ pi. Kõpi ũjĩkĩ ĩvé
bõngó Kābĩlõ Mvá rĩ vé āri sĩ ícá kuú imve.†

15 “Kúru, kõi nóni lúpá Múngú vé rĩ ęndreṭi gé,
kõi ri ęzi nga Múngú ní Jó ĩrivé rĩ agá ũtũjă
pi ĩnĩjă be.

'Bá úrĩpi lúpá mālũngă vé rĩ drĩgė rĩ,
ĩri ápălă 'be kõi drĩgė rá.

16 Ẹbĩrĩ gõ kõi fũú dđĩ ku,

yđĩ úvá gõ kõi ndėė dđĩ ku,

ũtũ vé sđ kõi gbĩrĩlĩ rĩ gõ kõi zăă ku.

17 Kābĩlõ Mvá úrĩpi kú lúpá mālũngă vé rĩ gé
ágágă 'dĩri,

ĩri kõi úcé nĩ, ĩri kõi jđ mụ yđĩ ídri sėėpi rĩ
mụ nĩ,

Múngú ri kõpivė mđĩndrė údė kõi mđ gé sđ nĩ.”

† 7:14 7:14 Kõi ũjĩkĩ ĩvé bõngó Kābĩlõ Mvá rĩ vé āri sĩ: Bõngó
ũjĩngará āri sĩ rĩ vé ífĩfĩ, trũkĩ kõi ĩvé ũnjĩkănyă agásĩ gđ.

8

Ísé búkũ traátra rĩ ẽ tị mbĩzú vú ẹ̀zĩrĩ rĩ

¹ Kābīlō Mvā rĩ kǎ ísé ǐ ní ũmbĩ rĩ nǐĩ vú ẹ̀zĩrĩ ni gé, ǎngũ rĩ újí kuú kírí 'bũ gé 'dǎá caá sǎ ǎlu vé ẹ̀lǐ agá.

² Má ní mǎlǎyíkǎ ẹ̀zĩrĩ ndrezú tukí pá kuú Múngú ẹ̀ndrẹ̀tị gé, awakí jẹ̀lẹ̀gú ẹ̀zĩrĩ kọ̀pí dríge sǐ.

³ Kúru má ní mǎlǎyíkǎ ǎzi ndrezú tu pá kuú vũrǎ rọ̀bọ̀nọ zǎzú rĩ ǎ gǎrǎ gá 'dǎá, ru ngá ọ̀gúpi dábũ rú ǐ ní rizú ẹ̀jǐngũrú zǎzú ni kú 'í dríge. ǐ ní ẹ̀jǐngũrú í'dúzú ǎmbúgú sẹ̀zú drí ni gé, ǐri ní ǎcí í'dúzú ẹ̀jǐngũrú rĩ zǎzú ngá ọ̀gúpi dábũ rú rĩ dríge 'dǎá, ǎcígǎ rĩ ǎ úmú rí 'i zǐngǎrá 'bá Múngú vé adri'bá vũrǎ rọ̀bọ̀nọ zǎzú ọ̀gúpi dábũ rú rĩ gé rĩ pi ní rii zii rĩ be, ǎ nga rí muzú lúpá mǎlũngǎ vé rĩ gé 'dǎá.

⁴ ǎcígǎ ẹ̀jǐngũrú rĩ vé rĩ, ǎzini zǐngǎrá 'bá Múngú vé rĩ pi ní zii rĩ nga muzú Múngú ẹ̀ndrẹ̀tị gé 'dǎá mǎlǎyíkǎ rĩ ẽ drí ágélé gá sǐ.

⁵ Mǎlǎyíkǎ rĩ ní ngá ọ̀gúpi dábũ rú ǐ ní rizú ẹ̀jǐngũrú zǎzú 'a ni gé rĩ í'dúzú vũrǎ rọ̀bọ̀nọ zǎzú rĩ gé 'dǎásǐ, ǐri ní ǎcí kúlúlú úmvúzú dǎzú 'a ni gé, ǐri ní í'bézú vũ dríge nǎó, ǎngũ ní lǐzú mgbĩrĩ úvi tĩni, ọ̀gúzú lókúlókú, dǐngídǐngí ní ǎngũ rĩ ayazú.

Mǎlǎyíkǎ ẹ̀zĩrĩ vukí jẹ̀lẹ̀gú

⁶ Mǎlǎyíkǎ ẹ̀zĩrĩ ǐ ní jẹ̀lẹ̀gú awaá kọ̀pí dríge sǐ rĩ pi ní ǐ útúzú lẹ̀zú ǐvé jẹ̀lẹ̀gú rĩ pi vuzú.

⁷ Mǎlǎyíkǎ drĩdrĩ rĩ ní í'dózú ǐvé jẹ̀lẹ̀gú vuzú, fí ní 'dezú, ǎzini ǎcí usa 'i ǎrí be, ǐ ní ǐdǎzú ímúzú

vũ drĩgè nŏó. Ācĩ rĩ zā nyŏŏkú rĩ vé wŏŏkŏ ălu na agá rĩ veé rá, peṭi ălu na agá rĩ pi vekí rá, áse ĩrĩbĩlĩ rú rĩ pi vekí céré.

⁸ Mălāyíkā ĩrĩ rĩ ní ívé jĕlĕgú vuzú, mălāyíkā rĩ ní ngá sũpĩ írā ămbúgú kaápi kú ăcĩ rú nyălũ ni í'bézú yĩ tafu rĩ agá nŏó, yĩ tafu rĩ vé wŏŏkŏ ălu na agá rĩ, újā 'i kú ărĩ rú.

⁹ Ngá idri be yĩ tafu rĩ agá rĩ pi, ălu na agá rĩ pi ũdrākĩ rá. Kŭlúmgbā yĩ tafu rĩ agá rĩ pi, ălu na agá rĩ pi, ĩňānyākĩ kŏpi kpélĕkpélĕ.

¹⁰ Mălāyíkā na rĩ ní ívé jĕlĕgú vuzú, línyā ămbúgú đĩpi sũ ăcĩ tĩnĩ rĩ ní í'dézú 'bũ gé 'dăásĩ yĩ ambugu d'í'bá d'idi rĩ pi vé wŏŏkŏ ălu na agá rĩ pi drĩgè, ăzini yĩ kídĩ vé rĩ pi vé wŏŏkŏ ălu na agá rĩ pi drĩgè.

¹¹ Línyā rĩ vé rú "Ūkĕngĕlĩ" 'i. Újā yĩ rĩ vé wŏŏkŏ ălu na agá rĩ draá kuú ũkĕngĕlĩ. 'Bá kárákará yĩ rĩ mvu'bá rá rĩ pi ũdrākĩ rá, yĩ rĩ ní draá ũkĕngĕlĩ rĩ sĩ.

¹² Mălāyíkā sũ rĩ ní ívé jĕlĕgú vuzú, ũtũ rĩ vé wŏŏkŏ ălu na agá rĩ bĩ niĩ kuú cĩcĩ, mbăá rĩ vé wŏŏkŏ ălu na agá rĩ bĩ niĩ kuú cĩcĩ, ăzini línyā rĩ pi vé wŏŏkŏ ălu na agá rĩ bĩ niĩ kuú cĩcĩ. Ūtũ ămgbárákā rĩ vé wŏŏkŏ ălu na agá rĩ bĩ niĩ kuú cĩcĩ, ĩnĩjā rĩ vé wŏŏkŏ ălu na agá rĩ bĩ niĩ kuú cĩcĩ.

¹³ Má kă ăngũ ndreé mužú 'bũ gé 'dăá, á ndre bĩbĩ ămbúgú ri ngoó mužú ăngũ urugégé mgbo rĩ agásĩ ũ'dúkŏ be uru 'dăá, ĩri ri ngo mužú, "Īzāngā! Īzāngā! Tă ambugu ambugu ĩzāngā sē'bá ni pi ímũ ĩ nga 'bá vũ drĩgè rĩ pi ní rá, tă

'dĩ'bée ímú ĩ nga sâ mālāyíkā ace'bée na rĩ pi ní ímúzú ĩvé jëlégú vuzú rĩ gé!"

9

¹ Mālāyíkā tǒwú rĩ ní ívé jëlégú vuzú, kúru má ní línā ndrezú, í'dé 'bũ gé 'dāásĩ vũ drĩgé nǒó. Sēkí mǎfütá 'bú kų́pi ỳdũ ākó rĩ ě tị zịzú rĩ drị ni gé.

² Línā rĩ ní 'bú kų́pi ỳdũ ākó rĩ ě tị zịzú. Ācígā ní íkpúzú 'bú rĩ agásĩ, sũ ācĩ ĩ ní ú'bé kuú 'bú agá rĩ vé ācígā ní rií íkpú rĩ tịni. Ācígā rĩ ọzũ ỳtú rĩ ě mi, āzini ọzũ āngũ 'bũ gé rĩ, āngũ rĩ bĩ nị́ kuú ānị cịcị.

³ Úmbí bítříká ní ĩfüzú ācígā rĩ agásĩ, kọpi íngákí ímú vũ rĩ ě drị ĩmũlũú céré. Sēkí kọpi ní ũkpō āngũ zázú sũ dịri vé rĩ tịni.

⁴ 'Yokí kọpi ní kínĩ, kọpi ā sēkí ĩzāngā ásé rĩ pi ní ku, ngá dụ'bá rĩ pi ní ku, peṭi rĩ pi ní ku, kọpi ā sēkí ĩzāngā rĩ 'yéná 'bá adri'bá Múngú vé bǐlẹmị ākó ĩ ẹndreṭi gé rĩ pi ní.

⁵ Sēkí kọpi ní ũkpō āngũ ú'dízú ni kuyé, 'bo sēkí kọpi ní ũkpō ĩzāngā sēzú 'bá rĩ pi ní ũnjí ũnjí cazú mbāá tǒwú. ĩzāngā kọpi ní sēé 'bá rĩ pi ní 'dĩri, āzó ni ri ásó sũ ĩwá dịri ní āngũ zāá ásó rĩ tịni.

⁶ Ụ'dú 'dĩ'bée gé, 'bá ālu ālu ri 'yo, 'ĩ drā 'ĩ 'dĩísí rá, 'bo drā ri kọpi gā sǐ. 'Bá ālu ālu ri drāngará ndā ũkpō sǐ, 'bo kọpi drākí ku.

⁷ Úmbí 'dĩ'bée índrékí sũ hūsánĩ ĩ ní údé lězú ẹ'dị 'dízú rĩ pi tịni. Kọpi úsúkí kǐlā ĩ ní údé dábũ

sĩ ni pi ã drĩgé, kôpivé ẹndrẹti adri sũ 'bá áda vé rĩ tịni.

⁸ Kôpivé drĩ'bí dụ sũ ùkú rĩ pi vé rĩ tịni, kôpivé sị ínđré sũ kẹmĩrọ vé rĩ tịni.

⁹ Kôpi úsúkí ngá ã ní údé aya sũ ni ã bẹdrĩ gé cí. Kôpi nga mụzú kpōrō be sũ ārābīyā hūsānī rĩ pi ní rií seé mụú ẹ'dị gé kpōrō be rĩ pi tịni.

¹⁰ Kôpivé só ịrị be sũ dịrị vé rĩ tịni, ịri āngũ zā ásó ca mbāá be tǒwú.

¹¹ Kôpivé 'bāgú, ịri mālāyīkā āmbúgú 'bú kuúpi ụdụ ákó rĩ ụtéepi rĩ 'i. Mālāyīkā rĩ vé rú Ēbéré tị sị Ābādónī, Gịrīkī tị sị Āpōlónī, ífífí ni 'bá riipi āngũ ú'dịpi ni.

¹² Tā āmbúgú ịzāngā sēepi drĩdrĩ rĩ nga 'i gí. Ẹsị nóni tā ambugu ambugu ịzāngā sē'bá ndē'bá rá ni pi ịrị ímụ vúlé 'dĩ'dĩ.

¹³ Mālāyīkā áziyá rĩ ní ívé jēlēgú vuzú, má ní ú'dúkọ yizú, ú'dúkọ rĩ íbí íkú ú'yú sụ adri'bá vūrā rọbọṅṅọ zāzú dábū rú rĩ drĩgé Múngú ẹndrẹti gé rĩ pi agásĩ.

¹⁴ Ụ'dúkọ rĩ ní 'yozú mālāyīkā áziyá jēlēgú be rĩ pi ní kīnī, “Mí oyụ mālāyīkā sụ ã ní úmbé kuú yīĩ āmbúgú dīpi dīdī Yūfērētā vé rĩ gé 'dĩ'bée rá.”

¹⁵ Kúru ã ní mālāyīkā sụ ã ní údé kuú ūrē mụ'bá 'bá rĩ pi ú'dị'bá rĩ pi oyuzú sàṅá 'dāri agá, ú'dú 'dāri agá, ílī 'dāri agá. Pēkí kôpi mụú 'bá rĩ pi ú'dị, kôpi ú'díkí 'bá rĩ pi ūdrāá rá, ālu na agá rĩ pi ūdrākí rá.

¹⁶ Á yị āngáráwá nju'bá hūsānī sị ẹ'dị gé rĩ pi vé kālāfe ca mīlīyōnī mụdǔrǔlǔ ịrị (200,000,000).

17 I'dakí má ní kòpivé hūsánī āzini āngáráwá ri'ba únjú'ba hūsánī sī rī pi ìndrìlìkì agá 'dāá rá. Āngáráwá rī pi úsúkí ngá ĩ ní údé aya sī ikaka ni pi, kŭnĭkŭnĭ rú ni pi, āzini mālámálá rú ni pi ĩ bēdrĭ gé sī. Hūsánī rī pi vé drĭ índré sŭ kēmĭrò vé rī tĭni. Ācí ri dĭjĭ úkpú kòpi tĭ gé sī ācígā be, ngá ciipi ācí rú nyālŭ ni pi úkpúkí kòpi tĭ gé sī.

18 Ngá ĩfŭ'ba hūsánī rī pi tĭ gé sī rī pi ācí rú, ācígā rú, ngá mālámálá rú ějĭ be ngŭúpi ũnjĭ ni. Ngá ĩfŭ'ba hūsánī rī pi tĭ gé sī 'dĭ'bée ú'dĭ 'bá rī pi ā urukò ũdrāá rá, ú'dĭ ālu na agá rī pi ũdrāá.

19 Hūsánī 'dĭ'bée vé ũkpò kòpi tĭ gé, āzini kòpivé só gá. Kòpivé só adri sŭ ĩnĭ tĭni, drĭ be, kòpivé só ri 'bá ga āzó be.

20 'Bá ũdrā'ba wõnyókĭ 'dĭ'bée sī kuyé rī pi, kòpi gākĭ ěsĭ újágá sī ũnjĭkányā ĩ ní 'oó rī agásĭ. Kòpi kukĭ ngá ĩ ní údé drĭ sī mungú rú rī pi vé ĩnjĭngará kuyé. Kòpi kukĭ índrĭ ũnjĭ rī pi* vé ĩnjĭngará kuyé. Ngá ĩ ní údé mungú rú dábŭ sī, aya ógŭ'ba ógŭógŭ ni pi sī, aya mālámálá ni pi sī, írā sī, āzini párángĭ sī rī pi, kòpi ícókĭ āngŭ ndréé ku, ícókĭ tā yĭjĭ ku, ícókĭ ěcĭ ku.

21 Kòpi újákĭ ĩvé ěsĭ rizú āngŭ ú'dĭzú rī ālujani kuyé. Kòpivé tā ũjögŭ vé rī, ọwŭ 'bāngará, āzini ũgŭ, kòpi kukĭ ālujani kuyé.

10

* 9:20 9:20 *Índrĭ ũnjĭ rī pi*: Índrĭ ũnjĭ rī pi ándúru mālāyĭkā Mungú vé ni 'bŭ gé 'dāá, kòpi nòkĭ tājmbĭ Mungú vé rī, Sātānā ri kòpivé āmbúgŭ. Mungú ídrò kòpi 'bŭ gé 'dāási vŭgá nòó, kòpi gòkĭ ufuú índrĭ ũnjĭ, kòpi ri 'bá rī pi ní ĩzāngā sē vŭ drĭgé nògò. 'Í lā I'dangará 12:7-9.

Mālāyikā būkū traátra mādāṅáṅá rĩ ruḅpi 'í drĩgé rĩ vé tã

¹ Má ní gōzú mālāyikā āzi ũkpō be ni ndrezú, ĩri ri ísì ímúzá 'bũ gé 'dāásĩ vūgá nōlé, ĩrĩbĩtì ọzũ rú'bá ni kúrũ, gẹrĩ āsō kú drĩ ni gé, ẹndrẹtì ni ọgú pọwũpọwũ sũ ụtú tịnị, pá ni pi índrékí sũ ácí sị dđĩpi lělě rĩ tịnị.

² Mālāyikā rĩ ru būkū traátra mādāṅáṅá ĩ ní ọyụú gí rĩ kú 'í drĩgé, 'bā 'í pá ẹndẹpì rĩ yị tafu rĩ drĩgé, pá ĩjì rĩ nyọọkú drĩgé.

³ ĩri ní trezú ú'dúkọ be ụru 'dāá sũ kẹmĩró ní lí rĩ tịnị, kã treé 'dini, ũvi ní lizú mgbĩrĩ, mgbĩrĩ, vú be ẹzĩrĩ.

⁴ ũvi rĩ kã lí caá vú be ẹzĩrĩ, á lě kōdō ũvi rĩ vé lĩngará ẹzĩrĩ 'dĩri ā tã sĩ vūgá, koro má ní ú'dúkọ yizú íngá 'bũ gélésìla kĩnĩ, “Mĩ sĩ tã mí ní yị 'dĩri ku, āzini mí lū kpá 'bá āzi ní ku.”

⁵ Kúru mālāyikā má ní ndree pá 'bāapi yị tafu rĩ drĩgé āzini nyọọkú drĩgé rĩ ní 'í drì ẹndẹpì rĩ íngazú suzú 'bũ gé 'dāá.

⁶ ĩri ní ũyō sōzú Múngú adriipi lẹmgbērē rú 'bũ pi gbiipi vū be, yị tafu rĩ be, ngá ārěvú céré ídri rú rĩ pi be rĩ ā rú sĩ kĩnĩ, “Tã Múngú ní ụtĩ gí rĩ pi, ícọ tée ku, kọpi koro ĩ nganga.

⁷ Mālāyikā ẹzĩrĩ rĩ kādō ívé jělěgú vuú, tã Múngú vé ụtĩ kúú ínọgọsị mūdūmūdū rú rĩ, ĩri koro 'í nga sũ ĩri ní ọtú lūú ívé átí'bá nẹbì rĩ pi ní rĩ tịnị.”

⁸ Kúru ú'dúkọ té má ní yị íngapi 'bũ gélésìla rĩ ní gōzú átázú má be dđĩ kĩnĩ, “Í mụ būkū traátra mādāṅáṅá ĩ ní ọyụú gí mālāyikā pá tuúpi yị tafu

rĩ drĩgé, āzini nyōókú drĩgé rĩ ní ruḃú kuú 'í drĩgé rĩ í'dú."

⁹ Má ní muḃú mālāyíkā rĩ vúgá 'dāá, má ní ĩri zizú, ā sē má ní búkū traátra mādāṅáṅá ĩ ní ọyḃú gí 'dĩri, ĩri ní 'yozú má ní kīnī, "'Í 'dú búkū rĩ, 'í nya. Mí kādō ĩri nyaá, ĩri ínı mí tị gé 'dāá sũ ọnyú tịni, 'bo mí agá 'dāá, ĩri dra ũkẹṅẹlị."

¹⁰ Kúru má ní búkū traátra mādāṅáṅá ĩ ní ọyḃú gí 'dĩri é'yízú mālāyíkā rĩ drĩgé sī, má ní nyazú. Tā ni 'a ni gé rĩ pi ínı́kí má tị gé 'dāá ínı́nı́, 'bo tā ni 'a ni gé rĩ pi gōkí ĩ újá adrií ũkẹṅẹlị má 'a gá 'dāá.

¹¹ Kúru ú'dúḃó rĩ gō kpá átá má ní dđi kīnī, "Mí áyú tā ímúpi 'i ngaápi drĩdrĩ 'dílé rĩ pi muḃú 'bá rĩ pi ní, āngū rĩ pi agásı́, tị rĩ pi vú sı́, āzini 'bāgú rĩ pi ní."

11

Ādú'ba ĩrĩ rĩ pi vé tā

¹ Mālāyíkā rĩ ní má ní peṭi ngá 'bezú ni sēzú. ĩri ní 'yozú má ní kīnī, "'Í mu Jó Múngú vé rĩ 'beé, āzini vūrā rōbōṅṅō zāzú rĩ 'beé, āzini 'í lā 'bá ímú'ba Múngú ri zı́'ba rĩ pi.

² 'Bo ā 'bekı́ Jó Múngú vé rĩ ā bóró ĩndı́ ku, ā'diātāsı́yā sēkí ĩri 'bá adri'ba Yāhúđđi rú ku rĩ pi ní. 'Bá adri'ba Yāhúđđi rú ku 'dĩ'bée ímú kūrú uletere Yẹrúsālémā vé rĩ 'dú ũkpō sı́. Kōpi ímú ĩzāngā sē 'bá Yẹrúsālémā vé rĩ pi ní, ca mbāá pūkú sụ drĩ ni ĩrĩ.

³ Ma kúru ímú mávé ũkpō sē ādú'ba ĩrĩ bōngó ĩzāngā vé rĩ su'ba rĩ pi ní, kōpi adri nẹbı́ rú, kōpi

ímú tị Múngú vé rĩ sê ca ụ'dụ élífũ ãlu mụdǔrũlũ
ĩrĩ pũkú áziyá (1,260).”*

4 Ǽdú'ba ĩrĩ 'dĩ'bée kọpi peṭi ọlívě vé ĩrĩ rĩ pi†,
āzini kọpi aya ĩ ní tǎdú'ba ũ'yũ ũ'bǎá sị ni gé sī
ĩrĩ Úpí adriipi vũ nōri drĩgé céré rĩ ẹnṛeṭi gé rĩ
pi.

5 'Bá lěepi ícapi ārí'ba rú, kọpi 'oópi ũnjí rĩ, ācǐ
ri ímú ĩfũ ādú'ba ĩrĩ 'dĩ'bée tị gé sī ímú kọpivé
ari'ba rĩ pi zā ve ũdrā mgbĩlmgbĩlí. 'Bá lěepi
ādú'ba 'dĩ'bée 'oópi ũnjí rĩ, ĩ ímú ĩri 'dị drā sũ
'dĩri tịni.

6 Ǽdú'ba ĩrĩ 'dĩ'bée ũkpō be ícózú yĩgọ ugazú
sězú 'dizú ku lókí kọpi ní rizú Múngú vé tị sězú
rĩ gé. Kọpi ũkpō be yĩjĩ újázú ícázú ārí rú, āzini
kọpi ũkpō be 'bá rĩ pi ĩwọnyọzú lẹtị be āndiāndí
vũ drĩgé nōgọ sũ ĩ ní lěé rĩ tịni.

7 Lókí ādú'ba 'dĩ'bée ní Múngú vé tị ũlüzú dežú
rĩ gé, ĩbĩgọ ri kúru ĩfũ 'bụ kųpi ũdũ ākọ 'dāri
agāsī kọpivé ũkpō ndě, ĩri kọpi ú'dị ũdrā rá.

8 Kọpivé āvũ ri ímú ula ku kųrú āmbúgú
Yẹrúsālémǎ vé rĩ agá, vūrā 'dĩri ĩ ní Úpí ri gbǎzú
peṭi alambaku sịgé rĩ, 'bá kųrú rĩ agá rĩ pi adriki
sũ 'bá kųrú Sōdómō‡ vé rĩ agá rĩ pi tịni, āzini 'bá

* **11:3 11:3** *Ụ'dụ élífũ ãlu mụdǔrũlũ ĩrĩ pũkú áziyá:* Ụ'dụ élífũ ãlu
mụdǔrũlũ ĩrĩ pũkú áziyá rĩ, mbǎá pũkú sụ drĩ ní ĩrĩ rĩ, āzini ĩlǐ
na ẹlǐ sī rĩ, kọpi céré trōtrō. † **11:4 11:4** *Peṭi ọlívě vé ĩrĩ rĩ pi:*
Búkú Zākǎriyǎ vé rĩ agá, peṭi ọlívě vé ĩrĩ rĩ pi ādú'ba ĩrĩ. 'Í lǎ
Zākǎriyǎ 4:11-14. ‡ **11:8 11:8** *Sōdómō:* Múngú iza Sōdómō ri
ũnjĩkǎnyǎ ĩri ní 'oó ambamba rĩ sī. 'Í lǎ Í'dóngará 19:1-29.

ãngũ ĒjēpētōS vé rĩ agá rĩ pi tịni.

⁹ Ụ'dụ na ẹlị sị, 'bá ãndiãndi, sùrú ãndiãndi ìvé tị átázú rĩ vù sị, ãzini 'bá ãngũ rĩ pi agásì rĩ pi ãrēvú céré ímú kọpivé ãvũ úndré mì sị, 'bá ãzi ásí ãní ku, kọpi ã'yíkí ãvũ rĩ pi sēé sị ku.

¹⁰ 'Bá adri'bée nyọọkú nōri drịgẹ rĩ pi ímú gụ ãdú'bá nẹbị rú ùdrā'bá ịrị 'dị'bée sị gụgụ, ãzini kọpi únjínjị ì ẹsị agá, ri ngá ãlẹ ì ãsámvú gé sị, ã'diātāsīyā nẹbị ịrị 'dị'bée sẹkí 'bá adri'bée nyọọkú nōri drịgẹ rĩ pi ní ìzāngā ambamba.

¹¹ 'Bo ụ'dụ na ẹlị sị ã vùdrị gé, ẹvịvị Múngú vé ídri sēepi rĩ fi ãdú'bá ùdrā'bá ịrị 'dị'bée agá, sē kọpi ídríkí gōō 'bōrō ùzi, ụrị ìmvú 'bá tã 'dịri ndre'bá rĩ pi ambamba.

¹² Kúru ụ'dụkọ ní íkúzú kpōrō be 'bụ gé 'dāāsī, 'yozú ãdú'bá ịrị 'dị'bée ní kīnī, "Ìmi ímúkí nōó." Kọpi ní ngazú mụzú 'bụ gé 'dāā, ari'ba rĩ pi rikí kọpi ndreé mụzú.

¹³ Sā 'dāri gé, dīngídīngí ní ãngũ ayazú ùkpō be, sē jó ãlu mụdrị agá ùñōkí árí vūgá, ú'dị 'bá ùdrāá élífū ẹzịrị (7,000). Sē ụrị ìmvú 'bá ùdrā'bá kuyé rĩ pi ambamba, kọpi rikí Múngú 'bụ gé 'dāā rĩ íngú.

¹⁴ Tā ãmbúgú ìzāngā sēepi 'i ngaápi vù ịrị rĩ nga 'i gí, tã ãmbúgú ìzāngā sēepi na rĩ ri ímú 'dị'dị.

Jēlēgú ẹzịrị rĩ vé tã

§ 11:8 11:8 Ējēpētō: Múngú pa ívé 'bá Ìsērēlẹ vé adri'bá tịgẹrị rú rĩ pi, ịj kọpi ífūú ãngũ Ējēpētō vé rĩ agásì ãmvé rá. 'Í lā Wūngará 12.

15 Kúru mālāyikā ẹ̀zìrĩ rĩ ní ívé jëlègú vuzú,
 ú'dúkó ní íkúzú 'bũ gé 'dāásĩ kpōrō be āmbúgú
 kīnī,

“Mālūngā nyōókú drìgè nōgó rĩ nóni Úpí Múngú
 'bávè rĩ vé ni, āzini Kúrísítō ĩrivé rĩ vé ni,
 Múngú ri ímú mālūngā rĩ rụ mụzú
 'dáni'dáni.”

16 'Bá ambugu pūkú ĩrĩ drĩ ni sụ úrí'bá ĩvé lúpá
 drìgè Múngú ẹ̀ndrẹ̀tị gé rĩ pi ní kúru kūmūcí
 ũtịzú rizú Múngú ri ĩnjịzú.

17 Kōpi ní 'yozú kīnī,

“Úpí Múngú Ūkpō 'Dípa, 'bá sēkí mí ní ōwō'dīfō,
 mi adriipi ĩnógósị anigé, āndrū anigé rĩ,
 ā'diātāsīyā mí í'dó mívé ũkpō áyú
 mālūngā ruzú gí.

18 'Bá āngū drìgè sī rĩ pi ā 'a vekí rá,
 sē nóni sâ mívé jīkó ní í'dézú 'bá 'dī'bée
 drìgè rĩ ícá gí.

Sâ mí ní 'bá ũdrā'bá gí rĩ pi vé tã lịzú rĩ ícá gí.

Sâ mí ní ngá múké sēzú mívé ātí'bá nẹ̀bị rú
 rĩ pi ní,

āzini mí ní ngá múké sēzú mívé 'bá mī rụ íngú'bá
 rĩ pi ní,

í'dózú ẹ̀zị be mādā rĩ pi vúgá, cīngbá cazú
 ẹ̀zị be ambugu rĩ pi vúgá rĩ ícá gí,

sâ 'dīri gé, mi 'bá ũnjīkānyā 'o'bá nyōókú drìgè
 nōgó rĩ pi ú'dị ũdrā rá.”

19 Kúru ĩ ní Jó Múngú vé 'bũ gé 'dāá rĩ zịzú, á
 ndre sōndúkū Múngú vé ũndī ruzú rĩ Jó Múngú
 vé rĩ agá 'dāá. Á ndre āngū rĩ ga lókúlókú, ũvi ní

lĩzú, dīngídīngí ní āngũ ayazú, fí ní í'dózú dāzú
ũnjí ũnjí.

12

Ūkú rĩ pi vé tã ngá ātra rĩ be rĩ

¹ Tã āyāzú āyāyā ni ní 'i i'dazú 'bũ gé 'dǎá. Á ndre ũkú āzi su ũtú kuú 'î rú'ba gá, su kũlá línýā be mụdrị drị ni ịrị kuú 'í drịgé, 'bā 'î pá kuú mbāā rĩ drịgé.

² Ūkú rĩ ā 'a mba kílíkílĩ, lē tītītĩ, mvá rĩ kǎ í'dó ịfũú, tīngará rĩ vé āzó sī, ũkú rĩ ní trezú ụ'dụkọ be ụrụ 'dǎá.

³ Tã āyāzú āyāyā ni āzi ní kpá 'i i'dazú 'bũ gé 'dǎá dīí. Á ndre ngá ātra āmbúgú āmbúgú rú'ba be ika, drị ni pi ẹzịrị, ú'yú ni pi mụdrị, úsú kũlá ẹzịrị kú 'í drịgé sī.

⁴ Ngá ātra 'dĩri vé só gbā línýā rĩ pi lụú 'bũ gé 'dǎásí vũ drịgé nǎó, gbā ālu na agá rĩ pi lụú. Ngá ātra rĩ tu pá kuú ũkú lēepi mvá tĩpi rĩ ẹndrẹtị gé, ri tēé, ũkú rĩ kǎdǎ mvá rĩ tĩí, koro 'î te rí ũkú rĩ vé mvá ũdéná rĩ rọlụ 'dĩísí rá.

⁵ Ūkú rĩ ní mváná rĩ tizú ágóná, mvá 'dĩri ímụ adri 'bāgú rú 'bá rĩ pi drịgé, ịri ímụ 'bá āngũ rĩ pi agásí rĩ pi ẹ drị ọrú túré aya rú* āmbũgũ ruzú rĩ sī. 'Dụkí mváná rĩ mụú Múngú vúgá 'bũ gé 'dǎá ídri rú, mụú 'bāā Múngú vé lúpá mǎlũngā ruzú rĩ gé.

---

* **12:5 12:5** *Túré aya rú rĩ*: Túré aya rú 'dĩri, ị ímụ 'bá ũnjikānyā 'o'bá rĩ pi ịrịñā āni. Ụ'dụ ụdụ vé rĩ gé, Yẹsụ ri ímụ 'bá ũnjikānyā 'o'bá rĩ pi ịrịñā rá.

⁶ Ūkú rĩ nga ápá mụụ adrií ãngũ ã'wí cínyáfã rú, Múngú ní údé ìri ní rĩ gé 'dǎá. Múngú ri ìri ã tã mbaá 'dǎlé ú'dú élifũ ãlu mụdđürũlũ ìrĩ pũkú ázıyá (1,260).

Ē'di 'deēpi 'bũ gé 'dǎá rĩ vé tã

⁷ Kúru ẹ'di ní 'dezú 'bũ gé 'dǎá, Míkāyélē pi ívé mǎlāyıkā rĩ pi be, kōpi ní fizú ẹ'di 'dizú ngá ātra rĩ be, āzini ìrivé mǎlāyıkā ũnjí rĩ pi be.

⁸ 'Bo ngá ātra rĩ pi ívé mǎlāyıkā ũnjí rĩ pi be, kōpívé ũkpō ícọ ku, sē kōpi gōkí vūrā ìsú adrizú 'bũ gé 'dǎlé kuyé.

⁹ Ídrókí ngá ātra rĩ ívé mǎlāyıkā ũnjí rĩ pi be 'bũ gé 'dǎásí rá. Ngá ātra 'dĩri ọtú ìñĩ ì ní zìí ādróko dōku Sātánā rĩ 'i, ìri 'bá rípi 'bá rĩ pi ē mị ũ'bāápi ní, ìri sē 'bá rĩ pi ri fi ũnjíkānyā 'o. Ngá ātra rĩ pi ívé mǎlāyıkā ũnjí rĩ pi be, ídrókí kōpi 'bũ gé 'dǎásí ímụ vū drīgē nōó.

¹⁰ Kúru má ní ú'dúkọ yizú íbí íkú 'bũ gé 'dǎásí kpōrō be kīnī,

“Nóni pangará íngápi 'bávé Múngú vúgá rĩ,
 ũkpō ìrivé rĩ, mǎlūngā ìrivé rĩ,
 āzini ũkpō Kúrísítō Múngú ní ìpēé rĩ vé rĩ ícá gí.

Ādróko ándúru rípi 'bá rĩ pi tōópi Múngú ẹndrẹti gé ụtúná pi ìníná be rĩ,
 í'békí nóni ìri ímúzú vū drīgē nōó gí.

¹¹ 'Bá Yésũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí rĩ pi ndēkí ādróko ri Kābīlō Mvā rĩ vé ārí dǎápi rĩ sī,
 āzini ú'dúkọ Múngú vé kōpi ní ũlūú rĩ sī.
 Sē kōpi rukí āní drāngará ālunáni kuyé.

12 Īmi 'bá céré adri' 'bá 'bũ gé rĩ pi, lē ĩmi adrikí
ãÿĩkõ sĩ.

Īzāngā rĩ adri 'bá adri' 'bá vũ drĩgé rĩ pi ní, āzini
ÿĩ tafu agá rĩ pi ní,
ã'diātāsĩÿā ādróko ca ĩmi vúgá vũ drĩgé 'dĩlé
gí.

Īri ĵĩkó be ambamba, nĩ rá sâ 'í ní tã ũnjí 'ozú
rĩ mādāñá."

13 Ngá ātra rĩ kã ndree í'békí 'i vũ drĩgé nõó gí,
í'dó rii ũkú mvá ágó tĩpi 'dāri droó mužú.

14 'Bo sēkí bĩbĩ āmbúgú āmbúgú rĩ vé ũpələ' bĩ
ĩrĩ 'dĩ'bée ũkú rĩ ní, ā nga rí ānĩ ĩnĩ rĩ ā gārā
gá 'dĩsĩ rá, ā mụ rí adrii āngũ ā'wí cínýáfā rú,
Múngú ní údé kuú ĩri ní, ĩri ā tã mbazú ānĩ ílí
na ẹlĩ sĩ rĩ gé 'dāá, ĩnĩ† rĩ ā 'o rí ĩri ũnjí ku.

15 ĩnĩ rĩ ní ÿĩ wezú 'í tĩ gé sĩ tĩ kuú ÿĩ āmbúgú
dĩpi dđi rĩ tĩnĩ, ÿĩ rĩ ā 'dụ rí ũkú rĩ mužú 'dĩsĩ
rá.

16 'Bo nyọgkú rĩ ko ũkú rĩ ẽ ĩzā, zĩ 'í tĩ kú mgbo,
ÿĩ āmbúgú dĩpi dđi ngá ātra rĩ ní weé ĩfũú 'í tĩ
gé sĩ 'dĩri dđi fĩ mužú 'a ni gé 'dāá.

17 Ngá ātra rĩ ā 'a ve ũnjí ũnjí ũkú rĩ ní, 'de
mụ ẹ'dđi 'dđi anji ĩmbĩtā ũkú rĩ vé rĩ pi be, anji
'dĩ'bée Múngú vé tãĩmbĩ rụ' 'bá tĩtĩ, rĩ' 'bá tã Yēsũ
ní ímbá rĩ ũlũ' 'bá rĩ pi.

18 Ngá ātra rĩ áwí pá tuú kuú cínýáfā drĩgé ÿĩ
tafu rĩ tĩ gé 'dāá.

13

Ībĩgọ ĩfũúpi ÿĩ tafu rĩ agásĩ rĩ

† 12:14 12:14 ĩnĩ: ĩnĩ 'dĩri ngá ātra ũkú rĩ droópi rĩ, ĩri ādróko.
'í lã I'dangará 12:9.

1 Má ní gōzú ìbǐgò ndrezú, ìri ri ìfū yǐ tafu rī agásī, ìri drī be ẹ̀zírī, ú'yú be mụdrị, ù'yíkí kùlá mụdrị kuú ú'yú ni pi gé sī, sīkí rụ Múngú ri idezú ni drī 'dī'bée rụ' bá gá sī.

2 Ìbǐgò má ní ndreé rī índré sū lígí tịni, ìrivé pá vūgá 'dāá rī pi 'bí be, únyófí ni pi zōkí kuú ācoco, tị ni kẹmírọ vé rī tịni. Ngá ātra rī sē ívé lúpá ìbǐgò rī ní, sē ìri ní ùkpō, āzini ùkpō āngū ruzú ni.

3 Á ndre Ìbǐgò rī vé drī ālu ni āzó be lē kōdō ìri 'dị drāadrā, 'bo āzó rī gō jaá rá. 'Bá vū drīgé rī pi ārēvú céré ngakí āyāá tǎ 'dīri sī, 'dekí mụú vú ni gé sī.

4 'Bá rī pi céré ngakí rií ngá ātra 'dīri ìnjǐ áyu, ā'diātāsīyā ìri ní ívé ùkpō sēé ìbǐgò rī ní rī sī. Kọpi 'dekí rií ìbǐgò ri ìnjǐ kíní, "'Bá ícọpi 'i ù'bǐpi ìbǐgò be rī ā'di 'i? Ā'di ri ícọ ẹ'dị 'dị ìri be bā nǐ?"

5 Ā'yíkí ìbǐgò ri rií átángá āfú vé ni átá, rií Múngú ri ideé, āzini rií tǎ ìri ní lēé drī ọrúzá rī 'oó caá mbāá be pūkú sụ drī ni ìrī.

6 Átángá ri ìfūú ìbǐgò tị gé sī, ri Múngú ri ideé, ri rụ ìrivé rī u'daá, ri vūrā Múngú ní adrizú rī u'daá, āzini ri ìrivé 'bá adri'bá ìri be trụ 'bū gé 'dāá rī pi u'daá.

7 Múngú ku ìbǐgò rī ẹ'dị 'dị ívé 'bá rī pi be, ā ndē rí kọpivé ùkpō. Sēkí ìri ní ùkpō 'bá rī pi ẹ drī ọrúzá, āngū rī pi agásī, súrú rī pi gé sī, tị āndíāndí rī pi vú sī céré.

8 'Bá céré adri'bá vū drīgé nōgó rī pi ímú ri ìbǐgò ri ìnjǐ áyu, 'bá 'dī'bée ì ní 'bū pi gbizú vū be rī gé 'dǎlé, sīkí kọpi ā rụ Kābīlō Mvǎ ì ní 'dị

dráá rĩ vé búkũ ídri vé rĩ agá kuyé.

⁹ 'Bá bí be rĩ, ã yì 'í ní tã 'dĩri.

¹⁰ Dõ ngá rĩ 'yĩngará,

ã 'yĩkí mi,

dõ 'dĩngará,

ã 'dĩkí mi.

Ìmi 'bá Múngú vé rĩ pi, lě ìmi úmbékí ésí ìzāngā
rĩ ã nyangará gá, lě ìmi adrikí ùkpó ùkpó ìmivé
ẹ'yĩngará agá.

Ibǐgó ìfũúpi nyọókú agálésĩ rĩ

¹¹ Má ní kpá gōzú ìbǐgó āzi ndrezú, ìri ri ìfũ
nyọókú agálésíla. Ìri ú'yú be ìrĩ sũ kābīlō mvá
vé rĩ tĩnì, 'bo ú'dúkó ni sũ ngá ātra vé rĩ tĩnì.

¹² Ìbǐgó ú'yú be ìrĩ 'dĩri 'du ìbǐgó drĩdrĩ ú'yú be
mudrĩ 'dāri vé ùkpō ẹzì ngazú. Ìbǐgó ú'yú be ìrĩ
'dĩri lě 'bá vũ drĩgé rĩ pi céré ẹ ìnjìkí ìbǐgó drĩdrĩ
āzó be jaápi gí 'dāri sũ ì ní Múngú ri ìnjì rĩ tĩnì.

¹³ Ìbǐgó ú'yú be ìrĩ 'dĩri 'o tã āyāzú āyāyā
ambugu ambugu ni pi rá, sē ācí dđì 'bũ gé 'dāásĩ
ímù vũ drĩgé nōó, 'bá rĩ pi ndrekí rá.

¹⁴ Ìbǐgó ú'yú be ìrĩ 'dĩri 'o tã āyāzú āyāyā
ambugu ambugu ni pi ìbǐgó drĩdrĩ rĩ ã vūrā gá,
'bá vũ drĩgé nōgó rĩ pi ẹ mị ù'bāzú ānì. Lě kōpi
ã údékí ìndrìlìkí ìbǐgó drĩdrĩ āzó be adriúpi idri
rú 'dāri vé rĩ, kōpi ã rikí ìnjì sũ Múngú tĩnì.

¹⁵ Sēkí ìri ní ùkpō, ã vu rí ẹvìvì ìndrìlìkí ìbǐgó
drĩdrĩ rĩ vé ì ní údé 'dāri agá, ã adri rí ídri rú, ã
átá rí átátā. 'Bá gā'bá ìndrìlìkí rĩ ìnjìgá sĩ rĩ pi, ã
ú'dìkí rí kōpi ùdrāá céré 'dĩsĩ rá.

¹⁶ Ìbǐgó ú'yú be ìrĩ 'dāri mĩ 'bá rĩ pi ùkpō sĩ,
sē ù'bākí bílẹmì 'bá rĩ pi ẹ drì ẹndẹpi gé sĩ, dōku

kôpi ě ęndręti gé sī. 'Bá ĩ ní bīlęmĭ ũ'bāzú rĭ pi, 'bá ęzi be mādāᅇá rĭ pi, 'bá ęzi be ambugu rĭ pi, 'bá ā'bú be rĭ pi, 'bá ngá ākó rĭ pi, 'bá adri'bá túgęrĭ rú ku rĭ pi, āzini 'bá túgęrĭ rú rĭ pi.

¹⁷ Ũ'bākĭ bīlęmĭ 'dĭri kôpi ęndręti gé sī, ā'diātāsĭyā 'bá rĭ dō bīlęmĭ ĩbĭgó drĭdrĭ 'dĭri vé rĭ ākó, ụzi ngá ku, dōku je ngá ku. Bīlęmĭ 'dĭri i'da ĩbĭgó rĭ vé rú, dōku ĩrivé kālāfe.

¹⁸ Tā 'dĭri lē 'bá úmĭ be ni, ĩri ícó nĭ ámá rá. 'Bá úmĭ be rĭ ā 'bĭ drĭ kālāfe mŭdŭrŭlŭ áziyá pŭkŭ áziyá drĭ ni áziyá (666) 'dĭri ndāá ĩsŭ ká, kālāfe 'dĭri ĩri rú ĩbĭgó drĭdrĭ 'dāri vé rĭ.

14

Kābĭlō Mvā rĭ pi ívé 'bá élifŭ mŭdŭrŭlŭ ālu pŭkŭ sŭ drĭ ni sŭ rĭ pi be (144,000)

¹ Kúru má ní Kābĭlō Mvā rĭ ndrezú tu pá kuú irā Sĭónā* drĭgé 'dāá, 'bá élifŭ mŭdŭrŭlŭ ālu pŭkŭ sŭ drĭ ni sŭ tukí pá kuú ĩri ā gārā gá, 'bá 'dĭ'bée ĩ ní ĩrivé rú, āzini Ętępi vé rú sĭ kôpi ęndręti gé rĭ pi.

² Má ní ụ'dŭkó yĭzú íbĭ íkŭ 'bŭ gé 'dāásĭ, ụ'dŭkó rĭ ĩ sŭ kŭlé ní rií líi rĭ tĭni, dōku ũvi ní rií líi rĭ tĭni. Ụ'dŭkó má ní yĭi rĭ ĩ sŭ ĩ ní rií kŭ'dĭ coó líi rĭ tĭni.

³ Kôpi rikí úngó ú'dĭ ni ngoó lúpá mālŭngā vé rĭ ęndręti gé 'dāá, āzini kôpi rikí ngoó ngá sŭ idri rú rĭ pi ęndręti gé, āzini 'bá ambugu rĭ pi ęndręti gé. 'Bá āzi ícó úngó 'dāri ũnĭi ngoó ku, 'yéᅇá 'bá élifŭ mŭdŭrŭlŭ ālu pŭkŭ sŭ drĭ ni sŭ (144,000) ĩ

* **14:1 14:1** *Sĭónā*: Sĭónā ri ĩ kpá zĭ Yęrŭsālēmā.

ní paá ũnjĩkãnyã agásĩ vũ drĩgé nōósĩ rĩ pi ícó úngó rĩ ngo nĩ.

⁴ 'Bá 'dĩ'bée 'bá ĩ ní paá ũnjĩkãnyã agásĩ gí, ọwũ 'bã'bá ũkú sĩ ku, ĩ a'bi'bá kú ule, ri'bá Kãbĩlō Mvã rĩ ã vũdrĩ ũbĩ'bá mužú rĩ pi. 'Bá 'dĩ'bée ímú adri Múngú vé ni, āzini Kãbĩlō Mvã rĩ vé ni, kọpi adri sũ ãnyãngã ě drĩ ĩ ní í'dụ sēe Múngú ní rĩ tĩnĩ.

⁵ Kọpi ũnjō ākó, 'bá āzi ícó tã ũnjĩ 'yoó kọpi rụ'bá gá ku.

Mālāyíkã na rĩ pi vé tã

⁶ Má ní gōzú mālāyíkã āzi ndrezú, ĩri ri nga mužú ọrụ 'bũ gé 'dãásĩ, ĩri ri ú'dúkọ múké adriipi ũdũ ākó rĩ ũlũ mužú 'bá vũ drĩgé rĩ pi ní, 'bá āngũ āndiāndí rĩ pi agásĩ rĩ pi ní, súrú āndiāndí rĩ pi ní, 'bá átá'bée tĩ āndiāndí sĩ rĩ pi ní.

⁷ ĩri ní átázú ú'dúkọ be ọrụ 'dãá kĩnĩ. “Īmi ĩnjĩkĩ Múngú ri, āzini ĩmi íngúkĩ ĩrivé āmbũgũ, ã'diātāsīyã sã ĩri ní tã lizú rĩ ícó gí. Īmi ĩnjĩkĩ Múngú 'bũ pi gbiipi vũ be, yĩ tafu rĩ be, āzini kídĩ rĩ be rĩ.”

⁸ Vũdrĩ ni gé, mālāyíkã ĩrĩ ni ní ímúzú drĩdrĩ 'dãri ã úgóró gá, ĩri ní áyúzú kĩnĩ, “Kũrú āmbúgú Bãbēlónã† adriipi sũ ũkú ọwũ rú rĩ tĩnĩ rĩ í'dé gí, Múngú ě ẹsĩ ve ānĩ rá, ã'diātāsīyã sē

† 14:8 14:8 Bãbēlónã: Lókĩ Núwã vé rĩ ã vũdrĩ gé, 'bá rĩ pi sikhĩ lágáraka Bãbēlã gá, vũdrĩ ni gé, 'bá rĩ pi gókĩ vũrã rĩ zĩ Bãbēlónã. Ílĩ kárakarã ã vũdrĩ gé, 'bãgú Nēbākānézã jĩ 'bá Īsērēlē vé rĩ pi ã ọrụkọ mužú āngũ Bãbēlónã vé rĩ gé, iza Yērúsālēmã ri ílĩ mūdũrũlũ tọwũ pũkú ẹzĩrĩ (570) gé, ịsú ákudē tikhĩ drĩ Yēsũ ri kuyé. 'Í lã Í'dóngará 11; 2 'Bãgú 24-25; Dānyelē 1:1-7.

'bá āngū rī pi agāsī rī pi céré mvukí vinyō ūkú ōwú rú rī vé rī ĩmērēzú ānī.”‡

⁹ Vùdrī ni gé, mālāyíkā na ni ní ímúzá 'dāri ā úgóró gá, ĩri ní átázú ú'dúkó be ọrụ 'dāá kīnī, “'Bá rī ĩnjī dō ĩbīgó drīdrī 'dāri, āzini ĩnjī dō ĩndrīlīkí ĩ ní údé sū ĩbīgó drīdrī 'dāri tīnī rī, āzini ā'yī dō ĩrivé bīlēmī 'bāá 'í ẹndrẹtị gé dōku 'í drīgé,

¹⁰ ĩri sē Múngú vé jīkó agaápi rá rī ímú 'í'dé drī ni gé. ĩ ímú ĩri zā ve ācī ciipi kú nyālú rī sī mālāyíkā uletere rī ẹndrẹtị gé, āzini Kābīlō Mvá rī ẹndrẹtị gé.

¹¹ Ācī kọpi ní rizú vezú rī vé ācígā ri nga mužú ụdụ ākó. 'Bá ĩbīgó rī ĩnjī' 'bá, āzini ĩrivé ĩndrīlīkí ĩnjī' 'bá, dōku bīlēmī ĩbīgó rī vé rú 'í'daápi rī ā'yī' 'bá rá rī pi, kọpi ĩzāngā nya mužú ụtúná pi ĩníná be.”

¹² Tā 'dīri sī, lē 'bá Múngú vé rī pi ā úmbékí ẹsị ĩzāngā rī ā nyangára gá, kọpi ā 'dukí tāimbị Múngú vé rī ngaá, āzini kọpi ā 'bākí ẹsị Yésū drīgé.

¹³ Kúru má ní ú'dúkó yizú íbí íkú 'bū gé 'dāásī kīnī, “'Í sī tā 'dīri vūgá. Tākiri ri adri 'bá ũdrā' 'bá Úpí ri ẹ'yī' 'bée gí rī pi ní 'í'dózú āndrū mužú drīdrī.”

Índrī Uletere rī ní ā'yīzú kīnī, “Kọpi ímú uvu ĩvé ẹzị ĩ ní ngaá rī ā vùdrī gé rá, ĩ 'bá ālu ālu ũfē ẹzị ĩri ní ngaá rī vú sī.”

‡ **14:8 14:8** Sē 'bá āngū rī pi agāsī rī pi céré mvukí vinyō ūkú ōwú rú rī vé rī ĩmērēzú ānī. Tā 'dīri vé ífífí, 'bá Bābēlónā vé rī pi rikí 'bá āngū rī pi agāsī rī pi úbé ũnjīkānyā ũnjī ni pi 'oó sū ĩ ní 'oó rī tīnī.

Ī 'bá rĩ pi úmú ĩ tã lì kòpi drĩgé

14 Má ní ìrìbìtì imvesírìlìlì ni ndrezú má ẹ̀ndrẹ̀tì gé 'dǎá, 'bá āzi úrí kuú ìrìbìtì rĩ drĩgé sũ 'Bá MvǎŠ tìnjì, su kũlǎ dábũ rú ni kú 'í drĩgé, rụ méngèlèsì kú 'í drĩgé.

15 Kúru mǎlǎyíkǎ āzi ní ìfũzú Jọ Múngú vé rĩ agá 'dǎásì, ìri ní 'bá úrípi kú ìrìbìtì drĩgé rĩ zìzú ù'dúkò be uru 'dǎá kǐnì, “Mí 'í'dù mívé méngèlèsì mí drĩgé 'dĩri ǎnyǎngǎ rĩ lìzú ǎnì, ǎ'diǎtǎsìyǎ lókì ǎnyǎngǎ ìkũnǎzú nyọ̀òkú drĩgé nọ̀gó rĩ ícǎ gí.”

16 Kúru 'bá úrípi kú ìrìbìtì drĩgé 'dǎri ní ívé méngèlèsì 'í'dúzú ǎnyǎngǎ rĩ lìzú ǎnì nyọ̀òkú drĩgé nọ̀gó.

17 Mǎlǎyíkǎ āzi ní kpá ìfũzú Jọ Múngú vé rĩ agá 'bũ gé 'dǎásì, ìri kpá méngèlèsì cípi cici ni be.

18 Mǎlǎyíkǎ āzi ùkpò be ǎngũ zǎápi ǎcí sǐ ni ní ìmúzú vũrǎ rọ̀bọ̀nọ̀ zǎzú rĩ gé 'dǎásì, ìri ní trezú gbírìlì mǎlǎyíkǎ méngèlèsì be drĩgé 'dǎri drĩgé kǐnì, “Mí 'í'dù mívé méngèlèsì, mí ùlì vinyọ̀ rĩ vé ù'a vũ drĩgé nọ̀gó rĩ pi ǎnì,* ǎ'diǎtǎsìyǎ vinyọ̀ rĩ pi vé ù'a ka gí, ì tã lì kòpi drĩgé.”

19 Mǎlǎyíkǎ rĩ 'í'dù ívé méngèlèsì, ùlì ù'a vinyọ̀ vé rĩ pi céré, 'dù kòpi jìjì mujú dǎá 'bù Múngú vé

Š 14:14 14:14 'Bá Mvǎ: Yèsù zì 'i 'Bá Mvǎ lüzú kǐnì, 'i Kúrìsìtò 'i, 'i mǎlũngǎ rĩ rụ mujú nyonyo. 'Í lǎ Dǎnyélè 7:13-14. * 14:18 14:18 Pẹ̀tì vinyọ̀ vé rĩ: Yǎhùdì rĩ pi 'dúkì pẹ̀tì vinyọ̀ vé rĩ ǎ tã 'bǎǎ tǎ ǎmbúgú rú, kòpi ri ù'a ni zo vinyọ̀ sù rú. Múngú ìpè 'bá Ìsèrélè vé rĩ pi adrì 'bá ívé ni, kòpi ǎ adrìkì rí sù pẹ̀tì vinyọ̀ vé Múngú ní saá 'aápi ù'a be rĩ tìnjì. Nǎpì pẹ̀tì vinyọ̀ vé 'dĩri, sè 'bá tǎìmbì ímbá'bá rĩ pi atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi be nǐkì á má rá 'yozú kǐnì Yèsù ri ívé tã átá. 'Í lǎ Sǎwúmǎ 80:8-16; Ìsáyǎ 5:1-7; Yèrèmíyǎ 2:21; Mátáyó 21:33-46; Mǎrǎkò 12:1-12; Lúkǎ 20:9-19.

jĩkó be rĩ agá.

²⁰ 'Bú rĩ kũrú rĩ gé ãmvélésĩla. Kúru ĩ ní ũ'a vinyõ vé rĩ pi utuzú ínĩyú pá sĩ 'bú rĩ agá 'dāá, ārí ní eḃĩzú ĩfũzú ũ'a vinyõ vé rĩ agásĩ. Ārí rĩ dī muzú sũ yĩĩ ãmbúgú dīpi dīdī rĩ tĩnī, kũ mĩtā ĩrĩ vũgá 'dāá, dī caá máyĩlĩ† mũdũrũlũ ālu pũkú ārō (180).

15

Mālāyikā ézĩrĩ ĩwõnyókĩ āngũ

¹ Tā 'dĩri ā vũdrĩ gé, má kā āngũ ndreé 'bũ gé 'dāá, á ndre ngá āyāzú āyāyā ni. Á ndre mālāyikā ézĩrĩ kōpi ri wõnyókĩ ũdũ ézĩrĩ ũnjĩ ũnjĩ ni pi ĩjĩ ĩmúzú. Wõnyókĩ 'dĩ'bée nga dō 'i deḃé gĩ, Múngú ē eḃĩ gō veé dīĩ ku.

² Á ndre ngá āzi ógú sũ múndũrā tĩnī, ĩri dī ācí rú, 'bá ũrukō tukĩ pá kuú gārā ni gé. 'Bá pá tu'bá 'dĩ'bée, kōpi 'bá ĩbĩgō drĩdrĩ rĩ gā'bá ĩnjĩgá sĩ, ĩrivé ĩndrĩlĩkĩ ĩ ní údé rĩ gā'bá ĩnjĩgá sĩ, āzini kālāfe ĩ ní sĩĩ bílēmĩ rú rĩ ā'yĩ'bá kuyé rĩ pi. Kōpi rukĩ kũ'dĩ Múngú ní sēé rĩ kú ĩ drĩgé sĩ.

³ Kōpi rikĩ Mósē* adriipi ātĩ'bá Múngú vé rĩ vé úngó ngoó, āzini Kābĩlō Mvā rĩ vé úngó ngoó.

“Úpĩ Múngú Ũkpō 'Dĩpa,

’í 'o tā ambugu ambugu ni pi, āzini tā āyāzú āyāyā ni pi.

† 14:20 14:20 *Máyĩlĩ*: 'Bá ri ícō eḃĩ tu ca máyĩlĩ na sã ālu agá.

* 15:3 15:3 *Úngó Mósē vé rĩ*: Múngú kā yĩĩ tafu ika rĩ sēé āngáráwá Ējēpētō vé rĩ pi ĩmũlũú, Mósē ngo úngó Múngú ri íngúzú, ā'diātāsiyā Múngú ní ĩ paá āngáráwá rĩ pi drĩgé sĩ rĩ sĩ. 'Í lā Wũngará 14-15. 15:3 15:3 *Sāwũmā* 111:2

'Bāgú adriípi āngũ rĩ pi drĩgé rĩ,
tã mí ní 'oó rĩ, ĩri pĩrĩ, āzini ĩri tã áda!

⁴ Úpí, 'bã ri mi ĩnjĩ, āzini 'bã ri mĩ rụ íngú.
Mi uletere ó'dúkúlegúsĩ.

'Bá āngũ rĩ pi agá rĩ pi céré ímụ mi ĩnjĩ,
ā'diātāsīyā tã pĩrĩ mívé rĩ i'da 'i kú āmvé."

⁵ Tã 'dĩri ā vùdrĩ gé, á ndre gākũ ĩ ní tãĩmbĩ
Múngú vé rĩ 'bãzú 'a ni gé rĩ 'bũ gé 'dãá, gākũ
'dĩri Jó Múngú vé rĩ, tị ni zĩ 'i kú mgbọ.

⁶ Mālāyíkā ézĩrĩ ĩfúkí Jó Múngú vé 'dĩri agásĩ
wõnyókí be ézĩrĩ. Kòpi úsúkí ĩ bõngó imve
uletere ni pi sĩ, kòpi ù'yĩkí gõ dábũ rú ni pi ĩ
cĩcĩ gé.

⁷ Ngá sụ ídri rú 'dĩ'bée āsámvú gé, ālu ni í'dú
ĭgāñá ézĩrĩ dábũ rú ni pi awaá mālāyíkā ézĩrĩ
'dĩ'bée drĩgé sĩ, Múngú adriípi 'dáni'dáni rĩ dã
ívé jĩkó ĭgāñá ézĩrĩ 'dĩ'bée agásĩ.

⁸ Jó Múngú vé rĩ ā 'a ọzụ céré kú ācígā rú,
Múngú vé ñingará, āzini ũkpõ ĩrivé rĩ ní 'i i'dazú,
'bã āzi ícó fií āní Jó Múngú vé rĩ agá 'dãá ku,
cĩmgbá mālāyíkā ézĩrĩ 'dĩ'bée ũdākí dõ Múngú
vé jĩkó ĭgāñá ézĩrĩ 'dĩ'bée agásĩ rĩ deę gí ká.

16

Múngú vé jĩkó

¹ Á yị ú'dúkó íbí íkú Jó Múngú vé rĩ agá 'dãásĩ,
ú'dúkó rĩ 'ụ ụrụ 'dãá, ĩri ri átá mālāyíkā ézĩrĩ rĩ pi
ní kĩnĩ, "Īmi mụkí, ĩmi ũdākí Múngú vé jĩkó tĩpi
kú ĭgāñá ézĩrĩ 'dĩ'bée agá 'dĩri vũ drĩgé 'dãá."

2 Kúru mālāyíkā drīdrī rī ní ívé ìgāṅá í'dúzú, ìri ní Múngú vé jìkó t̄ìpi kú ìgāṅá agá 'dīri ìdāzú vū drīgé nōó, āzó ní í'dózá 'bá ìb̄ìgò vé bìlēmì be kú ì rú'bá gá, rì'bá ìri ìnjī'bá rī pi ã rú'bá nyazú, ásóngará ni aga rá.

3 Mālāyíkā ìrī rī ní ívé ìgāṅá í'dúzú, ìri ní Múngú vé jìkó t̄ìpi kú ìgāṅá agá 'dīri ìdāzú yī̄ tafu rī agá nōó, yī̄ rī ē mī újá 'i kaá kuú ārí rú sū 'bá drāpi gí rī vé ārí ní raá rú'bá ni gé sī rī t̄ìni. Ngá ārēvú céré ídri be ẹcì'bá yī̄ agásì rī pi ũdrākí rá.

4 Mālāyíkā na rī ní ívé ìgāṅá í'dúzú, ìri ní Múngú vé jìkó t̄ìpi kú ìgāṅá agá 'dīri ìdāzú yī̄ ambugu dī'bá dīdī rī pi drīgé, āzini kídí rī pi drīgé nōó, yī̄ rī pi ē mī újákí ì céré kuú ārí rú.

5 Á yì mālāyíkā ì ní 'bāā āmbúgú yī̄ rī pi drīgé rī ní 'yozú kīnī,

“Tā mí ní lī̄ 'dīri ìri p̄ìrì,
mì ọtú anigé, mì āndrū anigé, mì 'Bá Uletere
nì,
ā'diātāsīyā 'í lī̄ tā rī gí.

6 'Bá ũnjí vū drīgé rī pi ú'díkí 'bá Múngú vé uletere rī pi nēbī rī pi be,
tā k̄opi ní 'oó 'dīri sī,
mí ní k̄opi ní ārí sēzú mvuzú ānì.”

7 Kúru má ní ú'dúkó yizú íbí íkú vūrā r̄òb̄òṅò zāzú rī gé 'dāāsī kīnī,

“Úpí Múngú Ūkpō 'Dípa,
tā mí ní lī̄ rī, ìri p̄ìrì, āzini ìri tā áda.”

8 Mālāyíkā sū rī ní ívé ìgāṅá í'dúzú, ìri ní Múngú vé jìkó t̄ìpi kú ìgāṅá agá 'dīri dāzú ẗtú

mị gé 'dǎá, sē ỳtụ rĩ ní ỳkpõ kozú gbírílílí kọpì ǎ rụ'bá zǎzú.

⁹ Ỗtụ rĩ zǎ kọpì ǎ rụ'bá mǎrĩmǎrĩ, kọpì trikí Múngú wõnyọkí ịpēepi rĩ vé rụ ǎnị rá. Kọpì gǎkí ẹsị ụjágá sị, ǎzini kọpì gǎkí Múngú ri ینگۇگá sị.

¹⁰ Mǎlǎyíkǎ tǔwụ rĩ ní ívé ịgǎnǎ í'dúzá, ịri ní Múngú vé jíkó tịpi kú ịgǎnǎ agá 'dĩri ịdǎzú lúpá ịbịgọ drịdrị rĩ vé rĩ drịgẹ nǔó, ịnịnǎ ọzụ ịrivé mǎlũngǎ céré, 'bá nyọkú drịgẹ rĩ pi rikí ị ádra nyaá ǎnị ịzǎngǎ ịzǎngǎ rú,

¹¹ kọpì trikí Múngú adriipi 'bụ gé rĩ ǎnị rá, ǎ'diātāsīyǎ ǎzó ị rụ'bá gá rĩ pi ní rií ásó ambamba rĩ sị, 'bo kọpì gǎkí ẹsị ụjágá sị, kọpì kukí ỳnjíkǎnyǎ ị ní 'oó rĩ kuyé.

¹² Mǎlǎyíkǎ ázıyǎ rĩ ní ívé ịgǎnǎ í'dúzá, ịri ní Múngú vé jíkó tịpi kú ịgǎnǎ agá 'dĩri ịdǎzú yị ǎmbúgú dịpi dịdị Yũfērétǎ agá nǔó, yị rĩ nju ǎnị céré, 'bǎgú ینگá'bée ỳtụ ní ịfũngará gálésị rĩ pi ǎ zokí rí muzú ívé ǎngaráwá rĩ pi be wọkọ ỳtụ ní 'dezú rĩ gé 'dǎlé.

¹³ Kúru má ní ındrị ỳnjí ndrezú na, kọpì ındrẹkí sụ ụdrụkúdrụ tịni. Kọpì rikí ịfũú ngá ǎtra 'dĩri tị gé sị, ịbịgọ drịdrị rĩ tị gé sị, ǎzini nẹbị ỳnjó rú rĩ tị gé sị.

¹⁴ Kọpì ındrị ỳnjí rì'bá tǎ ǎyǎzú ǎyǎyǎ ni 'o'bá ni pi, kọpì 'de mu 'bǎgú vũ drịgẹ rĩ pi vúgá, kọpì 'bǎgú rĩ pi tra ẹ'dị 'dị ụ'dú ǎmbúgú Múngú Ỗkpõ 'Dịpa vé rĩ gé.

¹⁵ Yẹsụ kĩnị, “Ìmi adrikí ỳrē, ma ímụ ícá dũ sụ ỳgú'bá tịni. ǎyĩkõ ri adri 'bá adriipi mị be mgbo, bõngó suúpi 'ì rụ'bá ọzụzú cí, 'ì adri rí rụ'bá be ule ku, ǎzini 'ì drị ǎ nja rí ku rĩ ní.”

16 Kúru índrí ũnjí rĩ pi ní 'bāgú rĩ pi trazú vūrā ãlu gé, vūrā ĩ ní zị Ĕbérē tị sị Ārāmāgédōnĩ rĩ gé.

17 Kúru mālāyíkā ézịrĩ rĩ ní ívé ĩgāṅá í'dúzá, ĩri ní Múngú vé jĩkó tịpi kú ĩgāṅá agá 'dĩri dāzú ũlí agá 'dāá. Ụ'dúkọ ní íkúzú Jó Múngú vé rĩ agá 'dāásị kpōrō be kīnī, “Tā rĩ 'i ngaapi 'dī.”

18 Āngū rĩ ní gazú má'dámá'dá, āngū ní līzú mgbịrĩ, ũvi ní ũfízú täärĩ, täärĩ, āzini dīngídīngí ní āngū rĩ ayazú ũnjí ũnjí. Í'dózú ĩ ní 'bá gbizú rĩ gé 'dāá, dīngídīngí aya drī āngū sụ 'dĩri tịni kuyé.

19 Dīngídīngí rĩ ká āngū rĩ ayaá ũkpō sị, kūrú Bābēlōnā vé ũnjīkānyā ní gaá 'a ni gé tré tré 'dĩri ũndī 'i caá na, Múngú ígá kūrú Bābēlōnā vé āmbúgú 'dĩri ā tā, í'dú ívé kópō jĩkó be agá rĩ sēé mvụú ĩri ní.

20 Āngū ĩ úlī'bá kú ngu yịi agá rĩ pi áfíkí céré rá, āzini írā rĩ pi gōkí adrii 'dāáyo.

21 Fí ambugu ambugu ni pi ímúkí 'bũ gé 'dāásị u'deé 'bá rĩ pi drịgé, ẹnjīngará ni kịlō pụkú tọwụ. 'Bá rĩ pi trikí Múngú ri ānị rá, ā'diātāsīyā fí ri 'de ũnjí ũnjí.

17

Ūnjīkānyā kūrú Bābēlōnā vé rĩ agá rĩ

1 Mālāyíkā ézịrĩ ĩgāṅá be drịgé sị 'dī'bée vé ãlu ni ní ímúzú 'yozú má ní kīnī, “Mí ímú, mâ i'da rí mí ní tā ĩ ní lēé lịi ũkú ọwụ* rú úrịpi kú yịi kárákará rĩ pi drịgé rĩ.

* **17:1 17:1** Ūkú ọwụ rú rĩ: Kūrú Bābēlōnā vé rĩ, ĩ zị ũkú ọwụ rú rĩ.

2 'Bāgú vū drīgé rī pi 'bākí ǫwũ ũkú ǫwũ rú 'dīri sī, 'bá la'béé ũkú 'dīri sī rī pi ĩmērēkí ũnjĩkányā rī sī sũ ĩ ní ĩmērēé vinyo sī rī tĩni."

3 Mālāyĩkā rī 'du ma ũkpō Índrí Uleterē rī vé rī sī mužú āngũ ā'wí cínyáfā rú rī gé 'dāá, má ní ũkú rī ndrezú úrí kuú ĩbĩgó ika† ní drīgé, ĩbĩgó rī drī be ézĩrĩ, ú'yú be mužrĩ, sĩkí rú ĩ ní Múngú ri idezú rī kú rú'ba ní gé sī kúrũ.

4 Ũkú rī su bōngó ndrōlũndrōlũ rú ni, āzini bōngó ika ni. Ũ'yĩ mǎyākā dábũ rú ǫgú'ba lĩlĩ ni pi 'í bĩ gé, ũ'yĩ írā ǫgú'ba ǫgúǫgũ ni pi 'í umbe gá, ũ'yĩ ngá dīipi lĩlĩ ĩ ní zĩi pālĩ rī pi 'í drīgé, ru kópō dábũ rú ũnjĩkányā be agá tré ni kú 'í drīgé. Ũnjĩkányā 'dīri ĩrivé ǫwũ 'bāzú agaapi rá rī.

5 Sĩkí rú ĩ ní ífífí ní nĩ kuyé ní ɛndrɛtĩ ní gé:

MA KURU ĀMBÚGÚ BĀBĒLÓNĀ VÉ RĪ,
MA ɛNDRɛPI 'BÁ ǪWU RÚ RĪ PI VÉ RĪ,
ĀZINI MA ɛNDRɛPI ŨNJĪKĀNYĀ BE
AGAĀPI VŨ DRĪGÉ NŌGÓ CÉRÉ RĪ.

6 Á ndre ũkú rī mvu ārí 'bá Yésũ vé tā ũlũ'ba ĩ ní ú'dĩ ũdrāá rī pi vé rī ĩmērészú.

Má kā ĩri ndreé, sē má ní āyāngará.

7 Mālāyĩkā rī ní 'yozú má ní kĩnĩ, "Ngá mí ní āyāzú rī ā'di? Ma mí ní tā ũkú rī vé ĩ ní nĩ kuyé, āzini ĩbĩgó drī be ézĩrĩ ú'yú be mužrĩ riipi ĩri 'duupi 'dāri vé rī ũlũ rá.

8 Ǫtú ĩbĩgó rī anigé, 'bo nóni ĩri 'dāayo. ĩri ímú ĩfũ 'bú kuupi ũdũ ákó rī agá 'dāásĩ, ĩ ímú ĩri 'dĩ drā rá. 'Bá vū drīgé nōgó ĩ ní kōpi ā rú sĩĩ búkũ

† 17:3 17:3 ĩbĩgó ika: ĩbĩgó ika drī be ézĩrĩ, ú'yú be mužrĩ 'dīri íbĩ ĩfũú yĩ tafu rī agásĩ. 'Í lā I'dangará 13:1.

ídri vé rĩ agá kuyé í'dózú ĩ ní vũ rĩ gbingará gá 'dǎá rĩ pi, kôpi kádô ĩbĩgô draápi gí rĩ ndree ífũ gí, kôpi ímú àyā àní ambamba.

9 “Bá adriípi tǎ nĩngará be rĩ, ĩri tǎ 'dĩri vé ífífí nĩ áamá nĩ. ĩbĩgô vé drĩ ézĩrĩ 'dĩ'bée vé ífífí, ĩri ánga ézĩrĩ ũkú rĩ ní úrí drĩ ni gé rĩ, drĩ ézĩrĩ 'dĩ'bée í'da 'bǎgú ézĩrĩ rĩ pi.

10 'Bǎgú tǔwú rĩ pi ũdrǎkí gí, ǎlu ni rụ drĩ mǎlũngǎ rĩ nĩ, ǎzi rĩ ímú drĩ kuyé, 'bo kádô ímú, ĩri ímú mǎlũngǎ rĩ rụ lókí be mǎdǎǎ.

11 ĩbĩgô ótú adriípi ídri rú, draápi gí, gǔópi ífũúpi ídri rú 'dĩri, ĩri 'bǎgú ǎrǔ ni, ĩri ézĩrĩ 'dǎ'bée vé ógúpí, ĩ ímú ĩri 'dị drǎ rá.

12 “Ú'yú mụdrĩ 'dĩ'bée, ĩri 'bǎgú mụdrĩ rĩ pi, kôpi í'dókí drĩ mǎlũngǎ rụú kuyé, ĩ ímú kôpi ní ũkpǔ sē adrizú 'bǎgú rú mǎlũngǎ rụ ĩbĩgô be trú lókí be mǎdǎǎ.

13 'Bǎgú mụdrĩ 'dĩ'bée vé tǎ rií ũsũú rĩ, ĩri céré ǎlu rĩ, kôpi ímú ũkpǔ mǎlũngǎ ruzú rĩ ezí ĩbĩgô ní.

14 'Bǎgú rĩ pi ímú ẹ'dí 'dị Kǎbĩlǔ Mvǎ rĩ be, 'bo Kǎbĩlǔ Mvǎ rĩ kôpi ndē rá, ǎ'diǎtǎsĩyǎ ĩri Úpí úpí rĩ pi drĩgé, ĩri kpá 'Bǎgú 'bǎgú rĩ pi drĩgé. ĩri adri 'bǎ 'í ní zĩj, 'í ní ũpěé, ẹsĩ 'bǎ'bée 'í drĩgé rĩ pi be trú.”

15 Kúru mǎlǎyíkǎ rĩ ní 'yozú má ní kĩnĩ, “Yĩ mí ní ndree ũkú ọwú rú ũnjĩkǎnyǎ be rĩ ní úrí drĩ ni gé 'dĩri, í'da 'bǎ bĩtrĩká ǎngũ drĩgé sĩ céré rĩ pi, súrú rĩ pi, ǎzini tị ǎndíǎndí rĩ pi.

16 ĩbĩgô ǎzi mí ní ndree, ǎzini ú'yú mụdrĩ mí ní ndree 'dĩ'bée, kôpi ímú ũkú ọwú rú ũnjĩkǎnyǎ be 'dĩri ngũ ũnjí. Kôpi ĩri ũtrũ ku rú'bǎ be ule,

kôpi ímú ĩri nya zǎá rú, kôpi ĩmbítǎ ni zǎ ve áci sǐ.

¹⁷ Múngú 'bǎ tǎ 'dĩri kôpi ĩ ẹsị agá, tǎ 'í ní lěe rĩ ǎ nga rí 'i ǎní bēsĩnĩ, kôpi ĩ ẹzikí rí ĩvé ũkpô mǎlũngǎ ružú rĩ ĩbĩgô rĩ ní, tǎ Múngú ní átá rĩ ǎ 'du rí 'i ngaá ǎní.

¹⁸ Ūkú ọwú rú mí ní ndree ĩndrĩlĩkĩ agá 'dĩri, ĩri kũrú ǎmbúgu Bǎbēlónǎ vé 'bǎgu vũ drĩgé rĩ pi rujipi céré nĩ rĩ 'i."

18

Bǎbēlónǎ vé izangará

¹ Tǎ má ní ndree 'dĩri ǎ vudrĩ gé, á gô mǎlǎyĩkǎ ǎzi ndree, ĩri ri ĩfũ ímúzu 'bũ gé 'dǎásĩ. Mǎlǎyĩkǎ 'dĩri ĩpěkĩ ĩri ímúzu ũkpô be, ĩrivé dĩngará ĩngbērē vũ rĩ ĩ drĩ ĩndré kuú uletere.

² Mǎlǎyĩkǎ rĩ ní trezú ú'dúkó be uru 'dǎá kĩnĩ, "Kũrú ǎmbúgu Bǎbēlónǎ vé rĩ iza 'i gí káyǎ! Kũrú rĩ újǎ nóni 'i ícǎ vũrǎ ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi ní rizú adrizú ni, ǎrĩjǎ ĩ ní gǎá sĩ rĩ pi ní adrizú ni, ǎzini ǎ'wǎ ũnjĩ rĩ pi ní adrizú ni.

³ 'Bǎ ǎngũ rĩ pi agá rĩ pi ǎrěvú céré mvukĩ vinyo ũkú ọwú rú* rĩ vé rĩ ĩmērězú ǎní. 'Bǎgu vũ drĩgé rĩ pi céré lakĩ ĩri sĩ rá, ǎzini 'bǎ ngǎ ọzi 'bǎ vũ drĩgé rĩ pi ícákĩ ǎ'bú be ambamba ĩrivé tǎ ũnjĩ rĩ sĩ."

⁴ Má ní kpá ú'dúkó ǎzi yizú íngázú 'bũ gélésĩla kĩnĩ,

---

* **18:3 18:3** Ūkú ọwú rú rĩ: Cápítǎ 'dĩri agá, kũrú Bǎbēlónǎ vé rĩ ĩ zĩ ũkú ọwú rú ni, 'bǎ rĩ pi ní ũnjĩkǎnyǎ 'oó rĩ sĩ. 'Í lǎ I'dangará 14:8.

“Īmi 'bá ma ẹ'yĩ'bá gí rĩ pi, ĩmi ĩfúkí Bābēlónā
agásĩ āmvé,
lē ĩmi fikí ĩrivé ũnjĩkānyā 'dĩ'bée agá ku,
ē ĩrĩṅákí rí ĩmi ĩrivé ũnjĩkānyā sī ku.

5 Ūkú ọwú rú rĩ vé ũnjĩkānyā úmú 'i gaá
ambamba.
Ūnjĩkānyā ĩri ní 'oó rĩ pi vé tã 'de Múngú ẹsị
agá 'dǎlé ũnjí.

6 Mí ĩrĩṅā ĩri sū ĩri ní tã ũnjí 'oó 'í ọgǔpìi rú'bá
gá rĩ tĩni,
mí ẹndi ĩri ĩrĩṅāá vú ĩrĩ ũnjĩkānyā ĩri ní 'oó
'dĩri sī,
'í sē ĩri ní jĩkó Múngú vé ĩgāṅá agá 'dĩri
mvuú vú ĩrĩ.

7 Ūkú 'dĩri ri 'i íngú
ā'bú ívé 'í ní ịsú kárákará 'dĩ'bée sī,
lē mī ọcǔ ĩri ĩzāngā nyaá ũnjí ũnjí.

Īri ri 'i íngú 'í ẹsị agá 'dǎá,
'Má úrí kuú 'bá āmbúgú rú,
má adri ọwúzị kuyé,
á ngo áá āluṅáni ku.'

8 Kúru ụ'dú ālu, ĩ ímú ĩri ịwọnyō,
ĩri ímú drā rá, ĩri ímú ri áá ngo,
ẹbírí ri ímú ĩri fụ ũnjí ũnjí,
āzini ĩri ímú ve ācí sī mgbĩlímgbĩlĩ.

Úpí Múngú Ūkpō 'Dípa ri ímú tã lị drĩ ni gé nĩ.”

9 'Bāgú vū drĩgé nōgó ri'bá la'bée ũkú rĩ sī,
āzini āyĩkō ịsú'bá ā'bú ĩrivé rĩ sī rĩ pi, kọpi ímú
kǔrú Bābēlónā vé rĩ vé zāngará ndre ĩ mị sī, kọpi
ímú ngo ĩri sī mĩndre be.

10 Īzāngā 'bá Bābēlónā vé rĩ pi ní ímú ịsú 'dĩri sī, ữrị sī, 'bāgú rĩ pi ímú pá tu ku rárá rú, kòpi 'yo,

“Īzāngā! Īzāngā ri ímú adri kữrú Bābēlónā vé adriípi āmbúgú ũkpō be rĩ ní.

Sāṅá āluṅá agá,

lịkí tã Bābēlónā drịgé gí.”

11 'Bá ri'ba ngá ụzị'ba vũ drịgé nōgó rĩ pi ímú āá ngo ĩzāngā ĩzāngā rú kữrú Bābēlónā vé rĩ ā tã sī, ā'diātāsīyā 'bá āzi gōópi kòpivé ngá jeépi ni 'dǎáyo.

12 Kòpivé dábũ, aya ógú'ba ógúògũ rĩ pi, írā ājē be ụrụ rĩ pi, mǎyākā ógú'ba ógúògũ ājē be ụrụ rĩ pi, bōngó ũnyĩ be rĩ pi, bōngó ndròlũndròlũ rĩ pi, bōngó ógú'ba nyilínyilí rĩ pi, bōngó ikaka rĩ pi, peṭị ĩ ní ũsĩ sũ marígó pi tịni ikaka rĩ pi, ngá ārēvú ĩ ní údé ĩwá sị sī rĩ pi, párángi ājē be rĩ pi, aya mǎlámǎlá rú rĩ pi, aya rĩ pi, írā imve imve ājē be rĩ pi,

13 ngá ẹjị be ngũ'ba sũ tǎngǎwúzị tịni rĩ pi, āzini ẹjị be ngũ'ba sũ ịngírịṅá tịni rĩ pi, ngá ĩ ní rií zǎá ngũ'ba sũ ágómvá tịni rĩ pi, mịrẹ rĩ pi, ngá ụrụkọ ngũ'ba ndrịndrị rĩ pi, vịnyọ rĩ pi, ũdu rĩ pi, fúndru mǎnǎmǎni rĩ pi, ānyá rĩ pi, tị rĩ pi, kǎbĩlō rĩ pi, hũsǎnĩ rĩ pi, ārābíyā ĩ ní rií useése rĩ pi, tǔgẹrị rĩ pi, 'bá ĩ ní urụú ịjị ẹ'dị gélésíla rĩ pi, kòpivé ngá 'dĩ'bée, 'bá āzi jeépi ni 'dǎáyo.

14 'Bá ri'ba ngá ụzị'ba rĩ pi ní 'yozú 'bá Bābēlónā vé rĩ pi ní kínĩ, “Ngá ĩmi ní rií ẹsị 'bǎá drị ni gé 'dĩ'bée āvĩ nóni ĩmi drịgé sī gí, ā'bú ĩmivé rĩ pi, āzini ngá ũnyĩ be rĩ pi āvĩ céré gí, ĩmi gōkí ịsú āluṅáni ku.”

15 'Bá ri'ba ngá ụzi'ba kùrú Bābēlónā vé rī agá ã'bu ísú'ba ambamba rī pi, ụrī sī, kòpi fū mu pá tu ku rará rú, ã'diātāsīyā ĩ fíkí rí ìzāngā rī agá ĩndī ku. Kòpi ímụ áá ngo ìzāngā ìzāngā rú.

16 Kòpi ngo ụ'dúkọ be ụru 'dāá,
 “Ìzāngā! Ìzāngā kùrú āmbúgú Bābēlónā vé rī ní!
 'Bá kùrú rī agá rī pi úsúkí ĩ bōngó ùnyī be ni pi sī, bōngó ndrōlūndrōlū rú ni pi sī, bōngó ikaka ni pi sī,
 kòpi ũ'yīkí māyākā dábū rú ógú'ba līlī ni pi ĩ bí gé, ũ'yīkí írā ógú'ba ógú'gū ni pi ĩ umbe gá, ũ'yīkí ngá dīpi līlī ĩ ní zī pālī rī pi ĩ drīgé.

17 Mívé ã'bu kárakarā 'dī'bée ĩ ímụ iza sā ālu agá.”

Ūgalaku kúlúmgbā ē drī ko'ba rī pi ārēvú céré, 'ba kúlúmgbā újī'ba rī pi be, āzini 'ba éci'ba kúlúmgbā sī ngá ụzi'ba rī pi be céré, kòpi fū kùrú Bābēlónā vé rī agásī ụrī sī, kòpi mu pá tu rará rú.

18 Kòpi kádō ímụ ācígā kùrú Bābēlónā vé rī ní vezú rī ndreé, kòpi útré ụ'dúkọ be ụru 'dāá, kòpi 'yo, “Kùrú āzi nyo kùrú āmbúgú 'dīri ndēepi ni anigé?”

19 Kòpi nyọkú úmvú ĩ drīgé, kòpi ngo ìzāngā ìzāngā rú ụ'dúkọ be ụru 'dāá, kòpi 'yo,
 “Ìzāngā! Ìzāngā kùrú āmbúgú Bābēlónā vé rī ní!
 'Bá éci'bée kúlúmgbā sī yī tafu rī agásī rī pi ísúkí ã'bu 'a ni gé ambamba.
 Izakí kùrú rī sàjá ālu agá!”

20 'Bo ĩmi mālāyíkā adri'ba 'bũ gé 'dĩ'bée, lē ĩmi adrikí āyĩkō sī. ĩmi 'bá Múngú vé adri'ba ule rĩ pi Yésũ vé 'bá áyúāyũ rĩ pi be, āzini nēbĩ rĩ pi be, lē ĩmi adrikí āyĩkō sī, ā'diātāsīyā Múngú ĩrĩñā 'bá kũrú Bābēlónā vé rĩ agá rĩ pi tā kōpi ní 'oó ĩmi ní ũnjí rĩ sī.

21 Mālāyíkā āzi ũkpō be ni í'dú írā āmbúgú, ĩri ní 'bezú yĩ tafu rĩ agá 'dāá. ĩri ní 'yozú kīnī,
 “Mi kũrú āmbúgú Bābēlónā vé rĩ,
 Múngú ri ímú mi iza ũkpō sī rá,
 gōkí mi ísú ndree dī ku.

22 Ụ'dúkọ kũdĩ vé ni, ụ'dúkọ 'bá úngó ngo'ba ni pi vé ni, ụ'dúkọ jēlēgú vé ni, āzini ụ'dúkọ gūké vé ni
 gōkí yĩ mí agá dī ku.

'Bá úmī be ẹzị ngaápi mí agá ni
 gōkí ísú dī ku.

Írā ngá 'yìzú ni vé ụ'dúkọ
 gōkí yĩ mí agá dī ku.

23 Lámā vé ācí gō dī mí agá dī ku.

'Bá ĩ je'ba ú'dí rú rĩ pi
 gōkí mụú adrií mí agá dī ku.

Mívé 'bá ándúru ngá je'ba, āzini ngá ụzị'ba rĩ pi
 ā rú kụkụ vū drīgé nōgó.

Mívé ũjōgū sī, 'í ri 'bá āngū rĩ pi agásī rĩ pi
 ẽ mị ũ'bāá fí ũnjīkānyā agá.

24 Múngú ĩrĩñā Bābēlónā ri, ā'diātāsīyā

nēbĩ rĩ pi, 'bá Múngú vé rĩ pi,
 āzini 'bá Múngú vé ĩ ní ú'dí vū drīgé nōgó rĩ pi,
 kōpivé ārí dā kũrú 'dāri agá.”

19

'Bá 'bũ gé 'dālé rĩ pi íngúkí Múngú ri

1 Tā 'dĩ'bée ã vùdrĩ gé, á yì ú'dúkọ íbí íkú 'bũ gélésīla sũ 'bá bĩtríká pi vé ni tịni. Kọpi ríkí átá ú'dúkọ be ụrụ 'dāá kínĩ,
“Hālélúyā!

Lē 'bā íngúkí Múngú ri, ũkpō 'bá rĩ pi pazú rĩ,
ĩri vúgá.

2 Múngú vé tã lị rĩ, ĩri tã áda āzini pịrị.

Ĩrĩñā ũkú ọwụ rú rĩ,

ā'diātāsīyā ĩri ní 'bá vũ drĩgé rĩ pi ẽ drĩ izaá
ívé ọwụ sī rĩ sī.

Múngú ri tã lị drĩ ni gé,

ĩri ní átí'bá Múngú vé rĩ pi ú'dị rĩ sī,”

3 Kọpi ní ọ'úzá kínĩ,

“Hālélúyā!

Ācígā ngaapi kùrú āmbúgú rĩ agásĩ rĩ,

ĩri nga mụzú ụrụ 'dāá ụdụ ākó.”

4 'Bá ambugu pụkú ĩrĩ drĩ ni sụ, āzini ngá ídri be sụ rĩ pi ní kũmūcí ũtịzú vūgá Múngú úrípí ívé lúpá mālūngā vé rĩ drĩgé rĩ ĩnjịzú, kọpi ríkí ọ'ú kínĩ,

“Āmīnā, Hālélúyā!”

5 Kúru ú'dúkọ ní íkúzú vūrā lúpá Múngú vé rĩ gé 'dāásĩ kīnĩ,

“Īmi ĩrivé átí'bá ẹzị be mādā, āzini ẹzị be āmbúgú ĩri ĩnjị'bá rĩ pi,

lē ĩmi íngúkí Úpí Múngú ri íngúngū!”

6 Kúru má ní gōzú ú'dúkọ āzi yìzú ọ'ú sũ 'bá bĩtríká pi vé ni tịni, kùlé ní líí rĩ tịni, dōku ũvi ní gaá líí rĩ tịni, kọpi ríkí ọ'ú kínĩ,

“È íngúkí Múngú ri,
 ã'diātāsīyā 'bávé Úpí Múngú Ūkpō 'Dípa ri
 āngũ rụ nĩ.

⁷ Lē 'bâ únjíkí, āzini 'bâ adrikí āyĩkō sī,
 āzini 'bâ íngúkí Múngú ri,
 ã'diātāsīyā sâ Kābīlō Mv́á rĩ ní lēzú ũkú jezú rĩ
 ícá gí,

ũkú òmúrúgò* rĩ útú 'i kú ũrē gí.

⁸ Sēkí ũkú òmúrúgò rĩ ní bōngó ule ũnyĩ be ni
 suú.”

(Bōngó ule ũnyĩ be rĩ vé ífífí, ĩri tã pịrị 'bá Yēsũ
 ri ẹ'yĩ'bá gí rĩ pi ní 'oó rĩ.)

⁹ Kúru mālāyíkā rĩ ní 'yozú kīnĩ, “'Í sī tã 'dĩri,
 āyĩkō ri adri 'bá ĩ ní zị ímú Kābīlō Mv́á rĩ vé ũmũ
 ũkú jezú rĩ ã nyangára gá rĩ pi ní.” Mālāyíkā rĩ ní
 kpá gòzú 'yozú kīnĩ, “Tã 'dĩ'bée tã áda, Múngú
 átá nĩ.”

¹⁰ Má ní kúru kūmūcí ũtịzú vūgá mālāyíkā rĩ
 ñnjịzú, 'bo ĩri ní 'yozú má ní kīnĩ, “È ñnjíkí ma ku!
 Mí ñnjị 'yéńá Múngú ri áyu! Ma átí'bá sũ mí tịnị,
 āzini 'bá céré Yēsũ ri ẹ'yĩ'bá gí ĩrivé tã ũlũ'bá rĩ
 pi tịnị. Ūkpō Índrị Uleterē rĩ vé rĩ ású dō 'bá rĩ
 gí ká, ĩri íbí Yēsũ vé tã ũlũ ndō.”

'Bá njuúpi hūsánĩ imve sī rĩ

¹¹ Á ndre 'bũ rĩ zị 'í tị kú mgbo, hūsánĩ imve
 tu pá kuú 'dālé. 'Bá njuúpi hūsánĩ rĩ sī rĩ† rụ ni
 “'Bá ẹsị 'bāápi tã drịgé āco ni,” āzini “'Bá riípi tã

* **19:7 19:7** Ūkú òmúrúgò: Ūkú òmúrúgò 'dĩri vé ífífí, ĩri 'bá Yēsũ
 ri ẹ'yĩ'bá gí rĩ pi. † **19:11 19:11** 'Bá njuúpi hūsánĩ imve sī rĩ: 'Bá
 njuúpi hūsánĩ imve sī rĩ Yēsũ 'i.

áda 'oópi ni." Īri tã lì pìrì, āzini Īri 'bá ẹ'dí 'dìipi ni.

¹² Mì ni ri dī sū ācì tìni, úsú kùlá kú 'í drìgé kárakarà, sīkí rú rú'bá ni gé, 'bo 'bá āzi nī rú rī vé ífífí kuyé, 'yéńá nī ìngá nī.

¹³ Su bōngó akoóko rùkù ĩ ní suú ārí agá ni, ìrivé rú Ù'dúkọ Múngú vé rī 'i.

¹⁴ Mālāyíkā 'bù gé ri'bá únjú'bá hūsánī sī mụzú ẹ'dí gé 'dī'bée 'dekí Īri ā vùdrī gé, kọpi úsúkí ĩ bōngó ule imve imve ni pi sī.

¹⁵ Ìlì āco cípi cici ni íkpú 'bá njuúpi hūsánī rī sī rī tì gé sī, úlì 'bá āngū rī pi drìgé rī pi u'deé vūgá, "Īri ímụ kọpi ē drī ọrú túré aya rú ni sī." Īri jīkó Múngú Ûkpō 'Dípa vé rī i'da ũ'a vinyọ vé rī pi utuzú ínỳízú 'bù agá 'dāá.

¹⁶ Sīkí rú ìrivé bōngó akoóko rùkù rī ā rú'bá gá, āzini ỳ'dú ni gé 'dínì, "Bāgú adriípi 'bāgú rī pi drìgé rī, Úpí adriípi úpí rī pi drìgé rī."

¹⁷ Á ndre mālāyíkā tu pá kuú ỳtú drìgé, ri áyú ù'dúkọ be ọrú 'dāá āríná unga'bá ọrúgé gé ũlì agá rī pi ní kīnī, "Īmi trakí ĩmi ímụ ỳmụ āmbúgú Múngú ní 'bāá rī ā nyangará gá.

¹⁸ Īmi nyakí 'bāgú rī pi, ũgalaku rī pi, āngáráwá rī pi, hūsánī rī pi, 'bá únjú'bá hūsánī sī rī pi, 'bá adri'bée túgẹrī rú ku, āzini túgẹrī rú rī pi, 'bá adri'bá ẹzì be mādāńá, āzini ẹzì be ambugu rī pi."

¹⁹ Kúru má ní ìbìgọ drīdrī ìfũúpi yī tafu rī agásī rī ndrezú, 'bāgú vū drìgé rī pi be, ìvé

ãngaráwá rĩ pi be, kôpi trakí ĩ, kôpi lěkí ẹ'dị 'dị 'bá njuúpi hūsánĩ imve sĩ rĩ be, āzini ĩrivé ãngaráwá rĩ pi be.

²⁰ Rukí ĩbĩgọ rĩ ívé nẹbĩ ũnjọ rú rĩ‡ be, ú'békí kôpi ĩrĩtrọ ídri rú ácí cípi kú nyālũ rĩ agá. Nẹbĩ 'dĩri ándúru tá āyāzú āyāyā ni 'oópi ĩbĩgọ ā vūrā gá rĩ, ũ'bā 'bá rĩ pi ẹ mị sẹzú ĩ ní bĩlẹmị ĩbĩgọ vé rĩ ũ'bāzú kôpi ā rú'bá gá sĩ nĩ, āzini sẹ 'bá rĩ pi rikí ĩbĩgọ vé ĩndrĩlĩkí ĩ ní údé rĩ ĩnjĩ.

²¹ Ú'díkí ĩbĩgọ rĩ vé ãngaráwá rĩ pi ẹ ĩmbĩtā ũdrāá céré ĩlĩ áco ĩfũúpi 'bá úrĩpi hūsánĩ drĩgé 'dāri tị gélésĩ rĩ sĩ. Ārĩṅá rĩ pi ārěvú céré 'dekí rĩ kôpivé āvũ teé.

20

'Yíkí ādróko ri ílĩ élifũ ālu

¹ Á ndre mālāyíkā āzi ālu ni ri ísị ímúzú 'bũ gé 'dāásí vūgá nōó, rụ mǎfūtá 'bụ kụúpi ụdụ ákó rĩ ẹ tị zĩzú rĩ kú 'í drĩgé, āzini rụ ímvě kú 'í drĩgé.

² ĩri ní ngá ātra 'dĩri ruzú úmbézú ímvě rĩ sĩ ílĩ élifũ ālu. Ngá ātra 'dĩri, ĩri ĩnĩ ọtú ụkụ 'dāri, ĩri ādróko 'i, dōku Sātánā 'i.

³ Mālāyíkā rĩ ní ngá ātra 'dĩri 'dụzú 'bezú 'bụ kụúpi ụdụ ákó rĩ agá, ĩri ní 'bụ rĩ ẹ tị mbĩzú ngá āzi sĩ mgbé, ādróko ā ũ'bā rí 'bá vũ drĩgé nōgọ rĩ pi ẹ mị ku cĩmgbá cazú ílĩ élifũ ālu rĩ vé ụdụ gé. Tá 'dĩ'bée ā vudrĩ gé, ĩ kúru ĩri ọyụ ĩfũ āmvé lókíná be mǎdā.

‡ **19:20 19:20** *Nẹbĩ ũnjọ rú rĩ:* Nẹbĩ ũnjọ rú 'dĩri, ĩ kpá ĩri zị ĩbĩgọ ĩfũúpi nyọkú agálésĩla ni. 'Í lā I'dangará 13:11-15.

4 Kúru má ní lúpá ɔrukọ ndrezú, 'bá úrí'bá lúpá rĩ pi drĩgé rĩ pi, sě́kí kọpi ní ũkpō tā lizú rĩ. Á ndre 'bá ĩ ní kọpi ẹ drĩ úlí Yẹsũ vé tā ũlũngará ã tā sĩ rĩ pi, āzini ọ'dụkọ Múngú vé rĩ ã ũlũngará ã tā sĩ rĩ pi, ịbĩgọ rĩ ịnjị'bá kuyé rĩ pi, āzini ịrivé ịndrịlịkí ịnjị'bá kuyé rĩ pi, ịrivé bīlẹmị ã'yī'bá ũ'bā'bá ĩ ẹndrẹti gé kuyé, dọku ĩ drĩ ágélé gá kuyé rĩ pi, kọpi ینگákí gōó یدri rú mālũngā rụy Kúrísítō be ca ılı́ ẹlífũ ālu.

5 'Dĩri ینگángará یدri rú drĩdrĩ rĩ. 'Bá rĩ pi ẹ ịmbítā ینگákí gōó یدri rú kuyé cĩngbá ılı́ ẹlífũ ālu vé ọdụ gé.

6 Tākiri ri adri 'bá uletere adri'bá ینگángará drĩdrĩ 'dāri agá ındĩ rĩ pi ní. Drāngará ımụpi vúlé 'dĩ rĩ, ịri drāngará ịrĩ ĩ ní vezú āní ācĩ sĩ rĩ, kọpi gōkí fíí 'a ni gé ku. Kọpi ımụ mālũngā rụ adrizú atala rú Múngú be, āzini Kúrísítō be, ca ılı́ ẹlífũ ālu.

Ịrĩnākí Sātánā ri

7 ılı́ ẹlífũ ālu 'dĩri kādō deẹ, ĩ kúru Sātánā ri ọyọ ịfũ 'bụ kụyipi ọdụ ākó rĩ agásĩ āmvé.

8 Ịri kúru mụ 'bá rĩ pi ẹ mị ũ'bā mụzú āngũ rĩ pi agásĩ vũ drĩgé sĩ cére, āngũ ịri ní mụy 'bá rĩ pi ẹ mị ũ'bāzú 'dĩ'bée ĩ zị Gógĩ, āzini Māgógĩ. Ịri ımụ kọpi tra mụ ẹ'dị 'dịngará gá, kọpivé kālāfe ambamba ícókí lǎá bā ku.

9 Á ndre kọpi 'dekí mụy āngũ āmbúgú rĩ agásĩ, mụkí 'bá Múngú vé rĩ pi ceé kųrú Múngú vé lẹlẹ rĩ agá 'dǎá. 'Bo ācĩ ní ینگázú 'bụ gé 'dǎásĩ, lụzú kọpi drĩgé, kọpi zǎzú vezú mgbīlimgbīlị.

10 ãDróko kôpi ã mị ã 'bãápi 'dĩri, 'dukí ãri 'beé ãcí ciípi kú nyãlũ 'dĩri agá, ãcí 'dĩri ã ní ãbĩgô pi ú'bézú nãbĩ ãnjó rĩ be 'a ni gé rĩ. Kôpi ãzãngã nya 'dãlé ãtũjã pi ãnjã be ãdũ ãkó.

Lìkí tã 'bã ãdrã'bã gí rĩ pi drĩgã

11 Kúru má ní lúpã ãmbúgú imvesírĩlí ni ndrezú, 'bã ãzi úrí kuú drĩ ni gé. 'Bũ pi vũ be ngakí ápã ãndrẽtĩ ni gé sĩ rá, kôpi gôkí ãndré kuyé.

12 Á ndre 'bã ãdrã'bã gí ãzĩ be ãmbúgú, ãzini ãzĩ be mãdãnjã rĩ pi tukí pá kuú lúpã Múngú vé rĩ ãndrẽtĩ gé. ã ní búkũ rĩ pi ãzĩzú, ã ní kpã gôzú búkũ ãdri vé rĩ zĩzú. Lìkí tã 'bã ãdrã'bã gí rĩ pi drĩgã tã kôpi ní 'oó rĩ vú sĩ sũ ã ní sĩ búkũ rĩ pi agá 'dãã rĩ tĩni.

13 ãvũ yĩ tafu agá rĩ pi ní ãfũzú ãmvé, ãvũ rĩ pi ãfúkí vũrã 'bã ãdrã'bã gí rĩ pi vé ãndrí ní ãdrizú rĩ agãsĩ ãmvé, lìkí 'bã ãlu ãlu vé tã, tã ãri ní 'oó rĩ vú sĩ.

14 Drã, ãzini vũrã 'bã ãdrã'bã gí rĩ pi vé ãndrí ní ãdrizú rĩ, ã ãmú kôpi 'dũ ú'bé cérã ãcí ciípi kú nyãlũ 'dĩri agá. ãcí ciípi kú nyãlũ 'dĩri, ãri drãngará ãrĩ rĩ.

15 'Bã ã ní rú ni sĩ búkũ ãdri vé rĩ agá kuyé rĩ, 'bekí ãri ãcí ciípi kú nyãlũ 'dĩri agá gí.

21

'Bũ ú'dí, ãzini vũ ú'dí rĩ

1 Kúru má ní 'bũ ú'dí ndrezú ãzini vũ ú'dí ndrezú. 'Bũ drĩdrĩ rĩ pi vũ drĩdrĩ rĩ be, kôpi áfikí 'dĩsĩ rá. Yĩ tafu rĩ áfĩ kpã rá.

² Má ní kǔrú uletere Yẽrusãlémã ú'dí rĩ ndrezú, ìri ri ísì ímúzá 'bũ gé Múngú vúgá 'dãásì vũgá nõó, sũ òmúrúgò 'i úsúpi kònjúkònjú ícòpi ágó vé ni gí rĩ tịnì.

³ Á yì ụ'dúkò íbí íkú lúpá mǎlũngã vé rĩ gé 'dãásì kpõrò be kǐnĩ, “Í ndre drĩ ká, Múngú ísì nóni ívé 'bá rĩ pi ãsámvú gé gí, Ìri ímú adri kòpi be trú ãlu, kòpi ímú adri 'bá ìrivé ni, ìri kpá adri Múngú kòpivé ni.

⁴ Ìri ímú kòpivé mǐndrẹ údé kòpi mì gé sǐ rá, drǎngará ri gò adri 'dãáyo. Ìzãngã nyangará, ãá ngongará, ãzini rú 'bá ásóngará ri gò adri 'dãáyo, tã ụkú rĩ ã vúgú 'i dejepi 'dĩ.”

⁵ 'Bá úrípi lúpá mǎlũngã vé rĩ drĩgé rĩ ní 'yozú kǐnĩ, “Ma ngá ãrèvú újá céré ícá ú'dí!” Kúru ìri ní 'yozú má ní kǐnĩ, “Í sǐ tã 'dĩri vũgá, ụ'dúkò 'dĩri, ìri tã áda ì ícò ẹsì 'bã drĩ ni gé rá.”

⁶ Ìri ní 'yozú má ní kǐnĩ, “Tã rĩ nga 'i gí. Ma Álĩfã 'i, ãzini Òmégã 'i, má í'dó tã rĩ pi ãrèvú céré nĩ, ma kpá de nĩ. 'Bá yǐ ụvã ní ndèè rĩ, ma ìri ní yǐ ìdri sèèpi rĩ sè mvu pírini.

⁷ 'Bá ãdróko ri ndèèpi rá rĩ, ìri drĩlé múké ịsú rá, ma adri Múngú ìrivé ni, ìri adri mvá mávé ni.

⁸ 'Bo 'bá adri 'bá ụrì rú rĩ pi, 'bá Yèsù ri ẹ'yĩ 'bá kuyé rĩ pi, 'bá yǐkì be ùnjí rĩ pi, 'bá ãngũ ú'dí 'bá rĩ pi, 'bá ọwụ rú rĩ pi, 'bá újógú rú rĩ pi, 'bá ngá ì ní údé múngú rú rĩ ìnjì 'bá rĩ pi, 'bá ùnjó rú rĩ pi be céré, ì kòpi 'be ãcí cípi kú nyãlũ rĩ agá. 'Dĩri drǎngará vú ìrĩ rĩ.”

⁹ Mǎlãyíkã ẹzìrì Múngú vé ìgãná wọnyókì be

agá rĩ ru'bée ĩ drĩgé rĩ pi vé ãlu ní ímúzú má vúgá nõó, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, “Mí ímú, ma mí ní Kābĩlõ Mvã rĩ vé õmúrúgõ i'da rá.”

¹⁰ ĩri ní ma 'duzú jizú Índrĩ Uletere rĩ vé ùkpõ sĩ írã zõopi urugégé 'dãá ni drĩgé, ĩri ní má ní kũrú uletere Yẽrúsãlémã ú'dĩ rĩ i'dazú, ĩri ri ísĩ ímúzú 'bũ gé Múngú vúgá 'dãásĩ vúgá nõó.

¹¹ Dĩ õgú sũ Múngú ní dĩĩ õgú põwũpõwũ rĩ tĩnĩ, ĩrivẽ dĩngará sũ írã ùnyĩ be õgúpi nyilĩnyilĩ ĩ ní zĩ jásĩpã rĩ tĩnĩ, ĩri uletere õgú sũ múnđũrã tĩnĩ.

¹² Sĩkĩ gãrã ni kání ãbi rú ni sĩ kũrũ urugégé 'dãá, ĩri kẹ̀tĩ be mụdrĩ drĩ ni ĩrĩ, ù'bãkĩ mālãyĩkã ãlu ãlu kẹ̀tĩ mụdrĩ drĩ ni ĩrĩ 'dĩ'bée gé sĩ céré, sĩkĩ rú súrú mụdrĩ drĩ ni ĩrĩ Ísẽrélẽ vé 'dĩ'bée vé rĩ kú kẹ̀tĩ 'dĩ'bée rú'bá gá sĩ.

¹³ Kẹ̀tĩ na ni pi ùtú ní ífũngará gálésĩla, na ni pi úrũlėsĩla, na ni pi ándrėlėsĩla, na ni pi ùtú ni 'dengará gálésĩla.

¹⁴ Kání ãbi rú ĩ ní sũ kũrú rĩ ã gãrã gá sĩ kũrũ rĩ, sĩkĩ írã mụdrĩ drĩ ni ĩrĩ, ĩ ní rizú jó ã ndú ã'bãzú ùkpõ ùkpõ ni pi drĩgé. Sĩkĩ Kābĩlõ Mvã rĩ vé 'bã áyúãyũ mụdrĩ drĩ ni ĩrĩ rĩ pi vé rú ãlu ãlu írã 'dĩ'bée rú'bá gá sĩ.

¹⁵ Mālãyĩkã átãpi má be rĩ, ĩri aya dábũ rú ngá ù'bĩzú ni be 'ĩ drĩgé kũrú rĩ ù'bĩzú ãnĩ, kẹ̀tĩ rĩ pi be, ãzini kání ãbi rú rĩ be.

¹⁶ Kũrú rĩ cúngã be sũ, zõngará ni pi pĩngará ni be céré trõtrõ. Mālãyĩkã rĩ ní kũrú rĩ ù'bĩzú aya dábũ rú 'ĩ drĩgé 'dĩri sĩ, ù'bĩ ĩri caá máyĩlĩ élifũ ãlu mụđũrũlũ sũ (1,400). Zõngará ni pi pĩngará ni be, tũngará ni urulé rú rĩ be kõpi zõkĩ

céré trôtrô.

¹⁷ Mālāyikā rī ní kpá aya dábũ rú ngá ỳ'bǐzú rī i'dúzá kání ābi rú rī ỳ'bǐzú āní, kání ābi rú 'dīri vé tengará pá ágélé mụdđrũlũ ỉrỉ mụdrỉ drỉ ni áziyá (216).

¹⁸ Kání ābi rú 'dīri ũ'bākí ỉri írá ógúpi ógúõgũ ỉ ní zỉ jásĩpā rī sĩ. Sỉkí kũrú rī dábũ áda ógúpi sũ múnđũrā tịnỉ rī sĩ.

¹⁹ Ũ'bākí írá mụdrỉ drỉ ni ỉrỉ ógú'ba ógúõgũ ni pi írá ỉ ní kũrú rī vé kání ābi rú rī ā ndú ā'bázú rī pi ā rụ'ba gá sĩ. Ālu ri ỉ zỉ jásĩpā, ỉrỉ rī sāpírā, na rī kālēsēdónĩ, sụ rī ẽmērālídō,

²⁰ tọwú rī ónĩkĩsĩ, áziyá rī kārĩnēlĩyā, ẹzĩrỉ rī kĩrĩsólítē, ārō rī bērĩlō, úrōmĩ rī tōpázĩ, mụdrỉ rī kĩrĩsōpũrásĩ, mụdrỉ drỉ ni ālu rī jāsĩnítĩ, mụdrỉ drỉ ni ỉrỉ rī āmētāsítĩ.

²¹ Kẹẹtỉ mụdrỉ drỉ ni ỉrỉ 'dĩ'bée, údékí ngá imve ógú'ba ógúõgũ ỉ ní zỉ pālĩ ni pi sĩ. Pālĩ ālu rī údé kẹẹtỉ ālu. Lẹtỉ āmbúgú kũrú rī vé rī, údékí dábũ áda ógúpi múnđũrā rú ni sĩ.

²² Á ndre jó Múngú vé ni kũrú rī agá 'dāá kuyé, ā'diātāsĩyā Úpí Múngú Ũkpō 'Dípa ri Kābĩlō Mvá rī be, kọpi Jó Múngú vé rī.*

²³ Kũrú rī agá 'dāá, lē ỳtú ku, lē mbāá ku, ā'diātāsĩyā Múngú ri đỉ āngũ ỉmgbērē kũrú rī agá 'dāá nĩ, āzini Kābĩlō Mvá rī đỉ āngũ ỉmgbērē uletere kũrú rī agá 'dāá nĩ.

²⁴ 'Bá vũ drĩgé rī pi ímụ ẹcỉ kọpi ní đỉ ỉngũ ỉmgbērēé kuú uletere rī sĩ, 'bāgú vũ drĩgé rī pi

* **21:22 21:22** *Kọpi Jó Múngú vé rī:* Tā 'dīri vé íffí, Múngú pi Yésũ be, kọpi ri adri kũrú rī agá 'dāá. 'Bá rī pi ícọ kọpi ỉnɔ̄ vũrā céré gá sĩ.

ímụ ìvé ã'bú íjì Múngú ri ìnjìzú, ãzini Kãbĩlõ Mvá rĩ ìnjìzú.

²⁵ Sã céré, kũrú rĩ vé kání ãbi rú rĩ vé kẹ̀tì rĩ pi adri mgbọ, ùpĩkí ku, ã'diātāsīyā ìnìṅá gō adrií 'a ni gé 'dãá ku.

²⁶ 'Bá vũ drĩgè rĩ pi céré ímụ ìvé ã'bú íjì Múngú ri ìnjìzú Kãbĩlõ Mvá rĩ be kũrú rĩ agá 'dãá.

²⁷ 'Bá ri' 'bá ùnjĩkãnyã 'o'bá, tã drĩṅjã sēepi ni 'o'bá, ãzini 'bá ùnjó rú rĩ pi, ícókí fí kũrú rĩ agá 'dãá ãluṅani ku, 'yéṅá 'bá ì ní kōpi ã rú sī Kãbĩlõ Mvá rĩ vé búkũ ídri vé ì ní 'bá tã 'o'bá pìrì rĩ pi ã rú sīzú rĩ pi ícó fi nĩ.

22

Yĩ ãmbúgu dīpi dīdī idri sēepi rĩ

¹ Mālāyíkã rĩ ní má ní yĩ ãmbúgu dīpi dīdī ídri sēepi, adriipi uletere ógupi múnḍūrã tĩni rĩ i'dazú, yĩ rĩ íbì ídì ímúzú Múngú vé lúpá Kãbĩlõ Mvá rĩ be rĩ gé 'dãásĩ,

² dī mụzú kũrú rĩ vé lètì ãmbúgu rĩ ã ágáná gá sī. Pẹtì ídri sēepi rĩ dụ yĩ ãmbúgu dīpi dīdī rĩ ã gārã gá sī ílébe ílébe. Ílì ãlu agá, ìri 'a vú be mụdrì drì ni ìrì, mbãá ãlu agá, ìri 'a vú sī ãlu. 'Bá ãngũ rĩ pi agásĩ rĩ pi ri 'bá drã be rĩ pi ídrì bí ni sī.

³ Múngú gō 'bá kũrú rĩ agá rĩ pi trií ku. Múngú ri Kãbĩlõ Mvá rĩ be, kōpi úrì ìvé lúpá drĩgè kũrú rĩ agá 'dãá, kúru Múngú vé ãtí'bá rĩ pi 'de ri Múngú ri ìnjì.

4 Ātí'bá rĩ pi Múngú ri ndre ĩ mị sī, ĩ Múngú vé rụ sī kòpi ẹndrẹtị gé.

5 Ịnị́nà gō adrií ku, 'bá adri'bée kūrú rĩ agá 'dǎlé rĩ pi ícókí lǎmbā lēé ku, dōku ụtú lēé ku, ǎ'diātāsīyā Úpí Múngú ri dī ǎngū ĩngbērē kòpi ní nī. Múngú ri mǎlūngā rụ mụzú kòpi be ụdụ ǎkó.

6 Mǎlāyíkā rĩ ní 'yozú má ní kīnī, “Ụ'dúkó 'dī'bée tā áda, tā ni 'i 'dụ nga rá. Úpí Múngú átá ọtú nẹbị rĩ pi ní, ịpē ívé mǎlāyíkā ímụ tā lēépi 'i ngaápi mbēlējá rĩ i'daá ívé ǎtí'bá rĩ pi ní.”

Yēsū vé ịgōngará

7 Yēsū ní 'yozú má ní kīnī, “Í ndre drī ká, Ma ịgō mbēlējá rá! Tā ímụpi 'i ngaápi drīdrī 'dīlé ĩ ní tā ni ụlūú búkū nōri agá rĩ, 'bá tā ni 'duḅpi ngaápi rá rĩ, ịri tǎkiri ịsú rá.”

8 Ma Yūwánī 'i, á yị tā 'dī'bée ma 'i, ǎzini á ndre ma 'i. Má kā tā 'dī'bée yị, ǎzini ndreé, má ní 'dezú kūmūcí ụtịzú mǎlāyíkā tā 'dī'bée i'daápi má ní rĩ ịnjịzú.

9 'Bo mǎlāyíkā rĩ ní 'yozú má ní kīnī, “Lē mí ịnjị ma ku. Ma ǎtí'bá mí tịni, mí ẹdrịpị nẹbị rĩ pi tịni, ǎzini 'bá céré Múngú vé ụ'dúkó ĩ ní sī búkū nōri agá rĩ ẹ'yī'bá rĩ pi tịni, mí ịnjị Múngú ri áyu.”

10 Ịri ní gōzú 'yozú má ní kīnī, “Lē mí úcí tā ímụpi 'i ngaápi drīdrī 'dīlé ĩ ní ụlūú, ĩ ní sī búkū nōri agá 'dīri 'bá ǎzi ní ku, ǎ'diātāsīyā sǎ tā 'dīri ní ímúzú 'i ngazú rĩ ịnyịná.

11 'Bá bị ǎkó riipi ụnjīkǎnyā 'oópi rĩ, ǎ 'o ịngá mụzú ịyí, 'bá drī be ụnjí rĩ, ǎ 'o ịngá ívé drī ụnjí

rĩ mužú ÿí, 'bá riipi tã p̄iṛi 'oópi rĩ, ã 'o tã p̄iṛi rĩ mužú dr̄dr̄, 'bá uletere rĩ ã adri mužú uletere.”

12 Yēsũ k̄nĩ, “Īmi ndrekí dr̄i ká, ma ĩgō mbēlēṅá, ma ímú 'bá ãlu ãlu ũfē tã ĩri ní 'oó rĩ vú s̄i.

13 Ma Álífã 'i, āzini Ōmégã 'i, í'dóngará gá 'dãá, ma anigé, ú'dú ũdũ vé rĩ gé, ma kpá adri anigé, má í'dó tã rĩ pi ārēvú céré nĩ, ma kpá de nĩ.

14 “'Bá ĩvé bōngó ãco akoóko rĩ ũjĩ'bá gí rĩ pi* tākiri ĩsú rá, k̄opi ícó fi mužú k̄ēt̄ilē rĩ gé s̄i k̄ũrú rĩ agá 'dãá rá, k̄opi ícó p̄eti idri s̄ēpi rĩ vé ũ'a nya rá.

15 'Bá ũnjikānyā 'o'bá má ní ã'yī fí k̄ũrú rĩ agá 'dãá ku rĩ pi, 'bá ̄wú rú rĩ pi, 'bá āngũ ú'di'bá rĩ pi, 'bá újógú rú rĩ pi, 'bá ri'bá ngá ĩ ní údé múngú rú rĩ ĩnjĩ'bá rĩ pi, 'bá ũnjō ã tã lē'bá ambamba rĩ pi.

16 “Ma Yēsũ 'i, á p̄ē mávé mālāyíkā rĩ mužú tã 'dī'bée ũlũ ĩmi ní, ĩmi 'bá k̄ānīsā vé ma ẽ'yī'bá gí rĩ pi. Ma Mvā ĩfũupi 'bāgú Dāwūd̄i vé úyú agá nĩ, ma ri d̄i s̄ũ mārābā ũ'būt̄iṅá vé rĩ t̄iṅi.”

17 Índr̄i Uletere rĩ pi ̄múrúgō rĩ be, k̄opi ní 'yozú Yēsũ ní k̄inĩ, “Mí ímú.” 'Bá tã 'd̄iri ȳipi rá rĩ ã 'yo, “Yēsũ, mí ímú.” 'Bá ȳi úvá ní ndēé gí rĩ, ẽ ímú, 'bá lēpi ȳi 'd̄iri mvuúpi rá rĩ, ẽ ímú ȳi idri vé ĩ ní rií s̄ē kána 'd̄iri ẽ'yī mvuú.

18 Ma Yūwánĩ 'i, á lē 'yoó 'bá rĩ pi ní céré 'd̄ini, 'bá tã ímúpi 'i ngaápi dr̄dr̄ 'd̄ilē ĩ ní ũlũ ĩ ní s̄i

* 22:14 22:14 'Bá ĩvé bōngó ũjĩ'bá gí rĩ pi: 'Bá 'dī'bée ri ĩvé bōngó ũjĩ āri Yēsũ vé rĩ s̄i, k̄opivé bōngó ri adri ule imvesirililí, Yēsũ ri k̄opi trũ ĩvé ũnjikānyā agásí rá. 'Í lã I'dangará 7:14.

búkũ nōri agá rĩ yĩpi rĩ, 'bã dō tã ãzi túngú ni 'a ni gé, Múngú ri ĩri ĩrĩñã wõnyókĩ ĩ ní sĩi búkũ nōri agá rĩ pi sĩ.

¹⁹ 'Bo 'bá rĩ 'dụ dō tã ĩ ní sĩi búkũ nōri agá rĩ pi ãmvé, Múngú ri 'bá 'dĩri gũ ãmvé, ícọ fíi kũrũ adriipi uletere ĩ ní tã ni ũlũú búkũ nōri agá rĩ agá ku, ãzini ícọ kpá pẹti idri sēepi ĩ ní tã ni ũlũú búkũ nōri agá rĩ vé ũ'a nyaá ku.

²⁰ Yēsũ tã 'dĩ'bee átapi rĩ kĩnĩ, “Ádarú, ma ímụ mbělẹñá.”

Ãmĩnã. Úpí Yēsũ, mí ímụ.

²¹ ĩmi 'bá Múngú vé rĩ pi, Úpí Yēsũ vé ẹsị múké rĩ ã adri ĩmi be. Ãmĩnã.

Keliko

Keliko: Ụ'dụkọ Múké Múngú vé rị New Testament+
copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Keliko

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 6 May 2025 from source files
dated 6 May 2025

14717198-957a-524c-b31f-2c3197945b20